

Torsdagen den 15 mars

Kl. 19.30

*Ny jordbruksbok-
föringslag*

Förhandlingarna leddes till en början av tredje vice talmannen.

§ 1 Ny jordbruksbokföringslag

Föredrogs skatteutskottets betänkande 1978/79:34 med anledning av propositionen 1978/79:44 såvitt avser förslag till ny jordbruksbokföringslag m. m., jämte motioner.

Regeringen (budgetdepartementet) hade i propositionen 1978/79:44 föreslagit att riksdagen skulle anta vid propositionen följande förslag till

1. jordbruksbokföringslag,
2. lag om ändring i bokföringslagen (1976:125),
3. lag om ändring i taxeringslagen (1956:623),
4. lag om ändring i förordningen (1955:257) om inventering av varulager för inkomsttaxeringen.

Förslaget till lag om ändring i taxeringslagen (1956:623) behandlades i detta betänkande endast såvitt avsåg ändring av 56 §. Övriga i propositionen framlagda författningsförslag hade behandlats i utskottets betänkande SkU 1978/79:21.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes bl. a. följande:

”I propositionen läggs fram förslag till en ny jordbruksbokföringslag. Lagen är avsedd för enskild person som driver jordbruk eller skogsbruk, dvs. samma kategorier näringsidkare som omfattas av den nu gällande jordbruksbokföringslagen. Redovisningen enligt jordbruksbokföringslagen är avsedd att tjäna som underlag för taxeringen. Detta har påverkat utformningen av åtskilliga bestämmelser. I övrigt är regelsystemet i huvudsak uppbyggt enligt samma mönster som i den nya bokföringslagen. Det innebär att lagen ger utförliga bestämmelser om både löpande bokföring och årsbokslut. Bestämmelserna om årsbokslut behöver dock inte tillämpas om den årliga bruttoomsättningssumman normalt understiger 20 basbelopp. Den nya lagen föreslås träda i kraft den 1 januari 1980.”

I detta sammanhang hade behandlats

dels de med anledning av propositionen väckta motionerna

1978/79:54 av Johan Olsson m. fl. (c) såvitt nu var i fråga (yrkandena 1 och 2),

Torsdagen den
15 mars 1979

*Ny jordbruksbok-
föringslag*

1978/79:65 av Rune Torwald (c), vari hemställt att riksdagen beslutade att de i propositionen föreslagna reglerna skulle tillämpas fr. o. m. 1980 års taxering även för näringsidkare med kalenderår som bokföringsår, och

1978/79:160 av Erik Wårnberg m. fl. (s), vari såvitt nu var i fråga (yrkandet 1) hemställt att riksdagen beslutade att bestämmelserna i 9–15 §§ i den föreslagna jordbruksbokföringslagen ej behövde tillämpas av näringsidkare i vars verksamhet den årliga bruttoomsättningen normalt understeg ett gränsbelopp som motsvarade 10 gånger det enligt lagen om allmän försäkring bestämda basbeloppet för den sista månaden av räkenskapsåret,

dels den under allmänna motionstiden vid 1977/78 års riksmöte väckta motionen 1977/78:964 av Karl-Eric Norrby (c) och Bertil Jonasson (c).

Utskottet hemställde

1. beträffande gräns för skyldighet att upprätta årsbokslut enligt jordbruksbokföringslagen att riksdagen med bifall till propositionen 1978/79:44 samt med avslag på motionen 1978/79:54 yrkandet 1 och motionen 1978/79:160 yrkandet 1 skulle anta det i propositionen intagna förslaget till jordbruksbokföringslag,

2. beträffande gräns för skyldighet att upprätta årsbokslut enligt bokföringslagen att riksdagen med bifall till propositionen och med avslag på motionen 1978/79:54 yrkandet 2 skulle anta den i propositionen föreslagna lydelsen av 1 § bokföringslagen (1976:125),

3. beträffande ikraftträdandet av lagen om ändring i bokföringslagen att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:65 och med anledning av propositionen skulle anta de delar av det i propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i bokföringslagen (1976:125) som icke behandlats under 2 ovan med den ändringen att övergångsbestämmelserna skulle erhålla av utskottet föreslagen lydelse,

4. att riksdagen skulle anta

a. det i betänkandet s. 11 angivna förslaget till lag om ändring i taxeringslagen (1956:623),

b. det i propositionen intagna förslaget till lag om ändring i förordningen (1955:257) om inventering av varulager för inkomsttaxeringen,

5. beträffande kontantmässig redovisning i inkomstslaget jordbruksfastighet att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:964.

Följande två reservationer hade avgivits av Erik Wårnberg, Valter Kristenson, Rune Carlstein, Olle Westberg i Hofors, Hagar Normark, Eric Marcusson och Catarina Rönnung (samliga s):

1. beträffande gräns för skyldighet att upprätta årsbokslut enligt jordbruksbokföringslagen, vari reservanterna ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionen 1978/79:44 samt med bifall till motionen 1978/79:160 yrkandet 1 och med avslag på motionen 1978/79:54 yrkandet 1 beslutade att gränsen för befrielse från skyldighet att

upprätta årsbokslut enligt jordbruksbokföringslagen sattes vid 10 basbelopp och att riksdagen med anledning härav skulle anta det i propositionen intagna förslaget till jordbruksbokföringslag med den ändringen att 1 § skulle erhålla av reservanternas föreslagen lydelse,

Nr 105

Torsdagen den
15 mars 1979

*Ny jordbruksbok-
föringslag*

2. beträffande ikraftträdandet av lagen om ändring i bokföringslagen, vari reservanternas ansett att utskottet under 3 bort hemställa

att riksdagen med bifall till propositionen och med avslag på motionen 1978/79:65 skulle anta de delar av det i propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i bokföringslagen (1976:125) som icke behandlats under 2 i utskottets hemställan.

OLLE WESTBERG i Hofors (s):

Herr talman! Till skatteutskottets betänkande 34 har vi från utskottets socialdemokrater fogat två reservationer.

Den första reservationen handlar om den i propositionen föreslagna undantagsregeln att näringsidkare med en bruttoomsättning understigande 20 basbelopp ej skall omfattas av skyldigheten att avsluta bokföringen med ett årsbokslut, dvs. resultaträkning och balansräkning.

Med nuvarande basbelopp kommer gränsen enligt propositionens förslag att vara 262 000 kronor, vilket vi ifrån reservanternas sida anser vara ett högt gränsvärde. Vi anser i stället att det är mer befogat att sätta gränsen vid tio basbelopp eller 131 000 kronor. Detta görs mot bakgrunden av att syftet med undantagsregeln är att undanta de rena småföretagen från skyldigheten att upprätta årsbokslut.

Jag vill också påpeka att gränsvärdet i vissa fall skall kunna överskridas utan att detta medför skyldighet att upprätta årsbokslut och att vissa poster som ligger utanför räkenskaperna men som skall behandlas som intäkter i skattehänseende – exempelvis värdet av bostadsförmån och av bilförmån – inte omfattas av bruttoomsättningssumman och alltså inte kommer att påverka skyldigheten att upprätta årsbokslut.

Som framhålles i propositionen har huvudsyftet med att införa jordbruksbokföringslagen varit att tillgodose det allmännas intressen på taxerings- och skatteområdet. Med hänsyn till detta kan man enligt reservanternas mening ej sätta gränsvärdet för undantaget så högt som utskottsmajoriteten förespråkar.

Jag vill med detta, herr talman, yrka bifall till reservationen 1.

När det gäller reservationen 2 så yrkar vi reservanter bifall till propositionens förslag till ikraftträdandetid och avslag på motionen 1978/79:65.

Enligt propositionens förslag skall den nya regeln om gränsvärdet för bruttoomsättningen tillämpas första gången för inkomståret 1980.

Utskottsmajoriteten föreslår med bifall till motionen 65 att den nya regeln skall få tillämpas redan 1979 av de bokföringsskyldiga som har kalenderåret som räkenskapsår. Detta föreslås med anledning av att det eljest skulle komma att medföra tröskeeffekter för dessa bokföringsskyldiga. Från reservanternas sida vill vi framhålla att även ett tidigareläggande av

113

ikraftträdandetidpunkten kommer att medföra tröskeeffekter, nämligen för dem som inte har kalenderåret som räkenskapsår. Enligt vår mening finns det inga skäl som talar för att det bör ges särskilda förmåner för dem som har kalenderår som räkenskapsår.

Med det anförda yrkar jag bifall till reservationen 2.

STIG JOSEFSON (c):

Herr talman! I detta skatteutskottets betänkande 34 behandlas propositionen 44 angående förslag till ny jordbruksbokföringslag. Den är avsedd för enskild person som driver jordbruk och skogsbruk – det är samma kategori näringsidkare som omfattas av den nu gällande jordbruksbokföringslagen.

I stora drag har utskottet i sin helhet tillstyrkt propositionen. Reservation har endast lämnats på två punkter. Det är beträffande bestämmelser som medger undantag för uppgörandet av årsbokslut för bokföringsskyldiga vars årliga bruttoomsättningssumma inte överstiger 20 basbelopp, och det är beträffande ikraftträdandet av bokföringslagen.

Beträffande undantag från skyldighet att upprätta årsbokslut har socialdemokraterna, som Olle Westberg framhållit, reserverat sig. De anser att gränsen här borde sättas vid tio basbelopp. I reservationen framhålles att det finns anledning att i inledningsskedet gå fram med en viss försiktighet när det gäller undantag från årsbokslutsreglerna i jordbruksbokföringslagen.

Motiveringen är ganska egendomlig med tanke på dels att det tidigare inte funnits skyldighet att upprätta årsbokslut, dels att socialdemokraterna vid införandet av nu gällande bestämmelser år 1972 med skärpa framhöll den särställning som jordbruket intog – detta bl. a. påvisat genom införandet av den s. k. restvärdesregeln vid avskrivningar med åtföljande befrielse från uppgörande av bokslut. Den inställningen verkar det som om man nu från socialdemokratiskt håll har frångått.

Själv anser jag att beloppsgränsen ingalunda är för hög, snarare tvärtom. Nog är det väl ganska orimligt att kräva samma bokslutsregler för ett familj jordbruk som för ett storföretag. För beskattning och kontroll är det från granskningssynpunkt ingen skillnad om årsbokslut upprättas eller inte. Bokföringsmaterialet skall bevaras i tio år, och några sakargument mot propositionens förslag har ju inte framförts.

I sitt inlägg framställde Olle Westberg i Hofors saken ungefär så, att det skulle vara en skillnad när det gäller möjligheterna att kontrollera vederbörandes deklaration. Jag kan emellertid inte finna att det här föreligger någon skillnad. Att uppgöra bokslut är ju närmast för den enskilde en fördel, och med den relativt ringa omfattning en rörelse som jordbruk ändå har kan det inte innebära några problem från kontrollsynpunkt.

Utskottet tillstyrker också propositionens förslag att bokföringslagen ändras så att bokslutsskyldigheten även där blir gällande först när omsättningen överstiger 20 basbelopp. Propositionen föreslår att lagen träder i kraft den 1 januari 1980. Enligt nu gällande bokföringslag skall bokslut upprättas därest omsättningen överstiger 200 000. För att undvika att en deklarerant på grund av en mindre omsättningsökning under innevarande år skulle bli

skyldig att upprätta bokslut för 1979 års verksamhet men kanhända sedan ånyo vara befriad från detta, så föreslår utskottet att gränsen för skyldigheten att upprätta bokslut när omsättningen överstiger 20 basbelopp skall tillämpas redan vid 1980 års taxering.

Socialdemokraterna har reserverat sig även mot detta. Man talar om särskilda förmåner som befrielsen skulle innebära. Ja, det är en förmån på så vis att vederbörande blir fri från det arbete som det innebär att göra upp bokslutet, men från skatte- och kontrollsynpunkt innebär det ingen förändring. Förslaget innebär endast en förenkling för den enskilde deklaranten. Och det kan väl inte vara i någons intresse att under ett år föra in nya grupper för att tillämpa en bestämmelse som man redan har beslutat skall ändras så, att deklaranten sannolikt blir befriad från att följa bestämmelsen redan nästkommande år.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till hemställan i skatteutskottets betänkande nr 34.

BERTIL JONASSON (c):

Herr talman! I detta utskottsbetänkande behandlas bl. a. en motion 1977/78:964 av Karl-Eric Norrby och mig.

Enligt beslut skall innehavare av jordbruksfastighet övergå till deklaration efter bokföringsmässiga grunder, och detta har skett successivt. Den sista gruppen är de som under 1976 hade en bruttoinkomst under 20 000 kr. För dessa inträder bokföringsskyldighet den 1 januari 1979, och 1980 skall deklarationen upprättas enligt bokföringsmässiga grunder.

För dessa småjordbrukare innebär deklaration efter bokföringsmässiga grunder i regel ingen ändring i själva beskattningen. Däremot åsamkas de besvär genom administrativt krångel och byråkrati som de inte kan klara själva.

Det är i regel pensionärer som har haft så här låga inkomster och har kommit med i den sista gruppen. Det kan vara pensionärer som har enstaka djur, ingen eller liten maskinuppsättning osv., men den fastighet de bor på är taxerad som jordbruksfastighet och då kommer de med och måste deklarera efter ett annat system. De har tidigare deklarerat själva efter kontantmetoden och det kan de klara av, men det nya systemet klarar de inte utan måste anlita hjälp. Det kommer att försäkra dem både långa resor och kostnader.

Vi motionärer har för den skull föreslagit att dessa människor skall slippa detta byråkratiska krångel. De borde kunna få deklarera som förut – från skattesynpunkt skulle det inte ha någon inverkan. Nu säger skatteutskottet att det av principiella och praktiska skäl är olämpligt att ha två skilda system för redovisning av inkomst av jordbruksfastighet och därför avstyrker man motionen. Någon som helst känsla för människor har inte utskottet haft.

Herr talman! Jag inser det omöjliga i att yrka bifall till motionen, men jag kan inte vid detta tillfälle underlåta att beklaga att det är så svårt att minska byråkratin i detta land. Den får genom detta beslut en ytterligare påspädning, och det är beklagligt.

Herr talman! Jag har inget yrkande.

Torsdagen den
15 mars 1979

*Ny jordbruksbok-
föringslag*

STIG JOSEFSON (c):

Herr talman! Riksdagen har redan för ganska många år sedan fattat principbeslut om övergång till bokföringsmässig redovisning av inkomst av jordbruk, och det lades upp en ganska lång övergångstid där vi nu har kommit till den sista etappen.

Jag tror att Bertil Jonasson något förstorar de problem som kan uppstå. Det finns faktiskt, med de bestämmelser som gäller, ett ganska så enkelt system också vid den bokföringsmässiga redovisningen. Det är första gången vederbörande skall deklarerat som det kan vara vissa svårigheter, men jag tror att vi också måste inse värdet av att ha ett likartat system. Jag förstår att en del som står i begrepp att lämna det gamla systemet och har varit vana vid det reagerar mot det nya. Men vi skall inte förstora svårigheterna alltför mycket.

BERTIL JONASSON (c):

Herr talman! Herr Josefson säger att det är ett enkelt system, och nog kan det tyckas vara så och kan bli så för människor som är vana att sköta papper. Men ser vi på utvecklingen och på de verkliga förhållandena så finns det i speciellt skogsbygderna och även i mellanbygderna fortfarande ovanligt många småjordbruk, som har skog och kanske också djur. Men det finns också personer som bara har en jordbruksfastighet som de bebor och som de vill bebo den tid de kan, och de måste nu gå över till det nya systemet. Visst kan det vara riktigt som Stig Josefson säger, att det är enkelt bara man kommer i gång, men det är väldigt många som inte har möjlighet att klara detta. Det har i många fall klagats på vanliga deklaraionsblanketter, som är flera hundra gånger enklare att klara än den här redovisningen. Därför vill man försöka göra det rimligt för dessa människor. De känner sig hårt trängda i detta läge och kan inte inse att detta har varit nödvändigt. Det hade, herr talman, varit möjligt att ge dem en respittid. Det är nu flera bilagor som skall lämnas in, och det blir mera papper. Man har tidigare haft två system, och jag tycker att man under en längre period skulle kunnat ha kvar dem. Det hade varit möjligt och hade varit till fördel för dessa människor.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av Erik Wärnberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Olle Westberg i Hofors begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 34 mom. 1 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av Erik Wärnberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Olle Westberg i Hofors begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 138
Nej – 120

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av Erik Wärnberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Olle Westberg i Hofors begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 34 mom. 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av Erik Wärnberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Olle Westberg i Hofors begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 138
Nej – 120

Mom. 4 och 5

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

§ 2 Avdraget för väsentligen nedsatt skatteförmåga

Föredrogs skatteutskottets betänkande 1978/79:35 med anledning av motioner om avdraget för väsentligen nedsatt skatteförmåga, m. m.

I detta betänkande behandlades motionerna

1978/79:242 av Margot Håkansson (fp) och Elver Jonsson (fp), vari hemställdes

1. att riksdagen beslutade att som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts beträffande vissa kroniskt sjukas avdragsrätt i självdeklarationen för dyrare matkostnader,

2. att riksdagen i anledning av detta som sin mening gav regeringen till känna att riksskatteverket borde utfärda nya bestämmelser,

Torsdagen den
15 mars 1979

*Avdraget för vä-
sentligen nedsatt
skatteförmåga*

1978/79:836 av Kurt Söderström m. fl. (m), vari hemställts att riksdagen skulle anta av motionärerna framlagt förslag till lag om ändring i kommunal-skattelagen (1928:370), innebärande att avdrag skulle kunna medges för kostnader för sjukdom, handikapp m. m. även om skatteförmågan inte var väsentligt nedsatt,

1978/79:1143 av Ingemar Hallenius (c) och Gunilla André (c), vari hemställts att riksdagen beslutade att hos regeringen begära ändring av kommunalskattelagen avseende avdrag för väsentligt nedsatt skatteförmåga så att reglerna på sätt som angivits i motionen blev mer generösa,

1978/79:1627 av Anna Eliasson m. fl. (c), vari hemställts att riksdagen begärde förslag om ett förändrat avdragssystem för diabetiker byggt på enhetliga regler och likställighet i enlighet med vad som anförts i motio-nen,

1978/79:1720 av Elver Jonsson (fp) och Margareta Andrén (fp), vari hemställis att riksdagen beslutade att hos regeringen begära en översyn av gällande regler för extra avdrag från inkomsten i samband med vård i hemmet av handikappad anhörig, samt

1978/79:2113 av Pär Granstedt (c), vari hemställts att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om sådana ändringar i gällande författningar och föreskrifter att kostnad för hållande av ledarhund kunde betraktas som avdragsgill kostnad för intäktens förvärvande.

Utskottet hemställde
att riksdagen skulle

1. avslå motionen 1978/79:242,
2. avslå motionen 1978/79:836,
3. avslå motionen 1978/79:1143,
4. avslå motionen 1978/79:1627,
5. avslå motionen 1978/79:1720,
6. avslå motionen 1978/79:2113.

Reservation hade avgivits av andre vice talmannen Tage Magnusson (m) och Kurt Söderström (m) som ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:836 och med anledning av motionerna 1978/79:242, 1143, 1627, 1720 och 2113 skulle anta av reservan-terna framlagt förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370).

KURT SÖDERSTRÖM (m):

Herr talman! I en reservation som är fogad till skatteutskottets betänkande nr 35 har vi moderater yrkat bifall till en motion, där vi kräver att kommunalskattelagens 50 § 2 mom. skall ändras så att ordet "väsentligen"

utgår som förutsättning för att erhålla extra avdrag på grund av nedsatt skatteförmåga vid långvarig sjukdom m. m.

Detta är inget nytt krav från vår sida utan det har framförts i många år, dock utan att vi har fått riksdagsmajoriteten med oss. Motionerna har avslagits.

De båda senaste åren har vi nöjt oss med särskilda yttranden, därför att vi har hoppats att de pågående skatteutredningarna skulle observera problematiken och föreslå ändringar till det bättre. Nu har dessa utredningar lagt fram sina förslag – dock inte i detta speciella fall, utan frågan är fortfarande lika olöst som förut.

Jag finner det ganska märkligt att en så pass viktig fråga som denna inte fått mer intresse, speciellt som den under 1970-talet allt högre inflationstakten i Sverige ökat betydelsen av möjligheterna till avdrag – därför att marginaleffekterna slår allt hårdare mot dem som drabbas av nuvarande bestämmelser. När vi 1976 behandlade samma motionskrav från moderat håll kunde Ingegerd Troedsson med exempel visa hur hårt de nuvarande bestämmelserna slår mot människor redan vid inkomster på 30 000–40 000 kr./år.

Dessutom innebär de bestämmelser som finns att de flesta människor som är drabbade av t. ex. handikapp, långvarig sjukdom eller liknande kommer att få extra hög progressiv beskattning, som slår hårdare ju högre merkostnaderna är. Detta förhållande har inte förbättrats sedan 1976 utan tvärtom har det förvärrats.

Vi kan inte acceptera att de som har det särskilt besvärligt även skall drabbas av de högsta marginalskatterna. Därför yrkar jag bifall till vår reservation.

Ett bifall till reservationen betyder också att de krav som framställs i de övriga fem motionerna som behandlas i detta utskottsbetänkande i stort sett blir tillgodosedda.

ALVAR ANDERSSON (c):

Herr talman! Det är sex olika motioner som behandlas i föreliggande betänkande – yrkanden som ganska regelbundet kommer tillbaka varje år och lika regelbundet avstyrks av utskottet med hänvisning till att det inte främst gäller skattefrågor. Man skall inte lösa de här problemen i första hand genom att bevilja avdrag vid beskattningen, utan man skall se till att samhället lämnar de bidrag på det sociala området som kan vara motiverade med hänsyn till vederbörandes handikapp.

Den enda motionen som har föranlett reservation i utskottet är den motion Kurt Söderström nyss talade för. Det gäller där ett enda ord, nämligen ordet "väsentligen", och det är naturligtvis ett rätt väsentligt ord i det här sammanhanget. Tar man bort detta ord i bestämmelsen, kan avdrag beviljas vid beskattningen, hur liten den nedsättning som kan påvisas i skatteförmågan än är, dvs. där det kan hävdas att arbetsinkomsten hade kunnat vara aldrig så litet större, om vederbörande inte hade haft sitt arbetshandikapp. Det har ju ansetts och vi anser i skatteutskottet, att nedsättningen bör ha en viss minsta storlek i förhållande till vederbörandes inkomst för att kunna åberopas. Det handikapp som åberopas får alltså inte vara hur litet som helst

*Avdraget för vä-
sentligen nedsatt
skatteförmåga*

för att man skall kunna göra anspråk på att få nedsättning med ett belopp på upp till 10 000 kr.

Det har inte kommit fram några som helst nya argument utöver dem som anförts vid de ställningstaganden som riksdagen tidigare har gjort. Jag ber med det anförda att få yrka bifall till utskottets hemställan, innebärande avslag på samtliga motioner, med hänvisning till att de problem som här tas upp huvudsakligen inte skall lösas genom skatteavdrag utan genom åtgärder på det sociala området.

KURT SÖDERSTRÖM (m):

Herr talman! Alvar Andersson säger som talesman för skatteutskottets majoritet att detta problem inte skall lösas på skatteområdet utan på det sociala området. Ja, låt oss då lösa det på det sociala området, herr talman! Det har jag i och för sig ingenting emot.

Vad jag mest reagerade emot i Alvar Anderssons anförande var hänvisningen till att detta motionsyrkande har debatterats i många år. Kommunal-skattelagen daterar sig som bekant till 1928. Jag är inte säker på hur gammal bestämmelsen i 2 mom. paragrafen om att skatteförmågan skall vara väsentligt nedsatt är, men så mycket är klart att den funnits i många år. Problematiken har blivit allt besvärligare allteftersom penningvärdet har försämrats. Vi är nog ganska övrens om att lagen inte är så bra som vi vill att den skall vara.

Jag tycker att det är litet egendomligt att en motion som denna, och andra liknande motioner, bara avslås år efter år utan att det händer någonting mer. Jag skulle vilja att det också gjordes något annat, t. ex. på bidragsområdet. Då skulle vi kanske slippa väcka en ny motion i frågan ett kommande år.

ALVAR ANDERSSON (c):

Herr talman! Det förhållandet att det gäller en lag från 1928 innebär inte att beloppen stått kvar oförändrade sedan dess. De ses över varje år enligt de anvisningar som riksskatteverket på riksdagens uppdrag utfärdar. Det gäller såväl inkomstbelopp som avdragsbelopp, och det har skett med hänsyn till penningvärdets förändring. Lagens ålder är alltså inte i och för sig någon orsak till att vi skulle behöva ha en annan lagstiftning på det här området.

KURT SÖDERSTRÖM (m):

Herr talman! Låt mig bara säga att den aktuella lagen dock legaliserar det förhållandet att det gäller en skattefråga och inte en social fråga, eftersom den medger att man kan få göra avdrag för nedsatt skatteförmåga från sin taxerade inkomst.

ALVAR ANDERSSON (c):

Herr talman! Ja, det är riktigt. Man har velat i viss mån medge en möjlighet till extra skatteavdrag, men hela tiden har det ju betonats att det inte är den väsentliga delen av de åtgärder som här sätts in. De väsentliga åtgärderna ligger på det socialpolitiska området.

Men Kurt Söderström menar alltså att det väsentliga är frågan om skatteavdrag, och han vill ändra bestämmelsen om att det skall vara fråga om en väsentligt nedsatt skatteförmåga så att nedsättningen av skatteförmågan på grund av sjukdom skall kunna föranleda skatteavdrag, hur liten den än är.

KURT SÖDERSTRÖM (m):

Herr talman! Låt mig då avsluta med att säga så här, herr talman: Jag anser att det är väsentligt att ordet "väsentligt" utgår, tills vi får väsentliga ändringar på det sociala området.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av andre vice talmannen Tage Magnusson och Kurt Söderström, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Kurt Söderström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 35 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av andre vice talmannen Tage Magnusson och Kurt Söderström.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Kurt Söderström begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 212

Nej - 47

§ 3 Föredrogs

Skatteutskottets betänkande

1978/79:36 med anledning av motioner om beskattningen av vissa förmåner i tjänsten

Utskottets hemställan bifölls.

§ 4 Försöksverksamhet med användning av telefon vid rättegång

Föredrogs justitieukskottets betänkande 1978/79:25 med anledning av propositionen 1978/79:88 om försöksverksamhet med användning av telefon vid rättegång jämte motion.

Torsdagen den
15 mars 1979

*Försöksverksamhet
med användning
av telefon vid rät-
tegång*

I propositionen 1978/79:88 hade regeringen (justitiedepartementet) efter hörande av lagrådet föreslagit riksdagen att anta i propositionen framlagt förslag till lag om försöksverksamhet med användning av telefon vid rättegång.

Lagförslaget innebar att det vid vissa domstolar kunde anordnas försöksverksamhet med användning av telefon vid rättegång. Lagen hade föreslagits träda i kraft den 1 april 1979 och gälla till utgången av år 1980.

I detta sammanhang hade behandlats den med anledning av propositionen väckta motionen 1978/79:2189 av Håkan Winberg m. fl. (m), vari hemställdes dels att riksdagen beslutade att lagen om försöksverksamhet med användning av telefon vid rättegång inte skulle omfatta förhör med vittne, sakkunnig eller målsägande vid andra förhandlingar än som angavs i 2 § lagförslaget, dels att lagen skulle träda i kraft den 1 juli 1979.

Utskottet hemställde

att riksdagen med avslag på motionen 1978/79:2189 skulle anta det i propositionen 1978/79:88 framlagda förslaget till lag om försöksverksamhet med användning av telefon vid rättegång.

Reservation hade avgivits av Bertil Lidgard (m) och Håkan Winberg (m) som ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:2189 skulle anta det i propositionen 1978/79:88 framlagda förslaget till lag om försöksverksamhet med användning av telefon vid rättegång med den ändring att 3 § skulle erhålla av reservanterna angiven lydelse.

HÅKAN WINBERG (m):

Herr talman! Kammaren skall nu ta ställning till ett förslag till lag om försöksverksamhet med användning av telefon vid rättegång. Anledningen till förslaget är att ett sådant förfarande kan medföra kostnadsbesparingar och förenklingar i den dömande verksamheten. Det är bra skäl även om de inte ensamma kan få vara avgörande.

Förslaget innebär att på försök skall vid vissa domstolar parter kunna föra sin talan per telefon, och de skall kunna höras per telefon. Det gäller vissa typer av förhandlingar: sammanträden för muntlig förberedelse i tvistemål, huvudförhandling i förenklad form i tvistemål, sammanträde enligt 5 § småmålslagen och sådana huvudförhandlingar i brottmål som jämlikt 46 kap. 15 § andra stycket rättegångsbalken kan avgöras utan hinder av att den tilltalade inte har infunnit sig. Dessutom skall muntlig bevisning kunna upptas per telefon vid alla slags förhandlingar i tvistemål och brottmål.

Ingen vet i dag särskilt mycket om hur det här systemet kommer att falla ut i praktiken, eftersom det f. n. inte kan tillämpas. Det är ett skäl för att söka ta reda på det. Remissinstanserna har också i stort sett varit positiva till försöksverksamhet. Men ovissheten ger också anledning till försiktighet.

Rättssäkerheten får inte komma i kläm.

I det svenska rättegångsförfarandet har vi vissa processuella huvudprinciper, t. ex. muntlighetsprincipen, omedelbarhetsprincipen, koncentrationsprincipen och offentlighetsprincipen. Av särskilt intresse i det här sammanhanget är väl muntlighetsprincipen och offentlighetsprincipen.

Muntlighetsprincipen får genom förslaget en något annan innebörd än tidigare. F. n. innebär den att rätten och parterna förhandlar genom muntliga anföranden och yttranden i samma rum; nu kommer en eller möjligen flera parter – vittnen, sakkunniga eller målsägande – att finnas på något annat ställe och lämna sitt yttrande per telefon.

Offentlighetsprincipen, som i den här delen innebär rätten för var och en att närvara vid rättegångsförhandlingar och följa vad som sker där, blir också något förändrad – även om den kommer att upprätthållas.

Jag har, herr talman, vissa betänkligheter inför det här förslaget. De tekniska möjligheterna är trots allt begränsade, även om det kan hävdas att tele-tekniken är väl utvecklad. Möjligheterna till missuppfattningar och missförstånd kan komma att öka. Det är ett problem. Offentlighetskravet medför också vissa praktiska problem. Identifieringen av dem som skall höras och inte är personligen tillstädes är ytterligare ett problem. Det som sker när domstolens ledamöter så att säga för sin bedömning inhämtar eller upptar den utsaga som lämnas och skall värdera den är ett annat problem.

Herr talman! Denna tveksamhet har den moderata riksdagsgruppens konstitutions- och lagkommitté utvecklat i motionen 2189, som jag hänvisar till. Bertil Lidgard och jag har i justitieutskottet följt upp synpunkterna i motionen. Vi accepterar införandet av en försöksverksamhet men menar att den bör begränsas till enklare typer av mål. Det betyder att man inte nu bör gå in för telefonförhör med vittnen, sakkunniga eller målsägande vid huvudförhandling i brottmål och tvistemål som – förenklat uttryckt – kan sägas vara av normal art. Vid förhör per telefon som innebär upptagande av muntlig bevisning är det utan tvekan en nackdel från bevisprövningssynpunkt att domstolen inte samtidigt kan se den person som den hör. Sådana förhör, vittnesförhör eller andra, kan komma att framstå som mindre tillförlitliga.

Rättssäkerhetsskäl måste gå före de skäl som talar för en vidsträckt försöksverksamhet, hur intressant den än i och för sig kan vara. Därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

ÅKE POLSTAM (c):

Herr talman! Efter Håkan Winbergs inlägg vill jag bara ytterligare erinra om att den fråga vi nu diskuterar gäller endast en försöksverksamhet med användande av telefon vid rättegång.

Håkan Winberg har bl. a. pekat på flera osäkerhetsfaktorer, men det kan i sammanhanget ändå vara värdefullt att också få pröva användandet av telefon vid upptagande av bevisning. Även jag är något tveksam till detta, men utan den föreslagna prövningen eller försöksverksamheten kan vi inte skaffa erforderligt underlag för ett definitivt beslut.

Nr 105

Torsdagen den
15 mars 1979

*Försöksverksamhet
med användning
av telefon vid rät-
tegång*

Efter prövotidens utgång den 31 januari 1980 hoppas jag att vi kan bedöma hela frågan bättre, således även den del som utskottet nu är enigt om.

Herr talman! Med det här korta inlägget ber jag att få yrka bifall till hemställan i justitieutskottets betänkande nr 25.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Bertil Lidgard och Håkan Winberg, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Håkan Winberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller justitieutskottets hemställan i betänkandet nr 25 röstar ja.

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Bertil Lidgard och Håkan Winberg.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Håkan Winberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 207

Nej – 44

§ 5 Förbud mot aga

Föredrogs lagutskottets betänkande 1978/79:11 med anledning av propositionen 1978/79:67 om förbud mot aga jämte motioner.

I propositionen 1978/79:67 hade regeringen (justitiedepartementet) – efter hörande av lagrådet – föreslagit riksdagen att anta i propositionen framlagt förslag till lag om ändring i föräldrabalken.

Lagförslaget innebar att det i föräldrabalken uttryckligen skulle anges att barn inte fick utsättas för kroppslig bestraffning eller annan kränkande behandling. Bestämmelsen hade föreslagits träda i kraft den 1 januari 1979.

I detta sammanhang hade behandlats de med anledning av propositionen väckta motionerna

1978/79:176 av Tore Nilsson (m), vari hemställts att riksdagen skulle avslå propositionen 1978/79:67,

1978/79:177 av Allan Åkerlind m. fl. (m), vari hemställts att riksdagen beslutade avslå propositionen 1978/79:67,

1978/79:178 av Ingrid Sundberg (m) och Ingrid Diesen (m), vari hemställts att riksdagen skulle anta av motionärerna framlagt förslag till ändring av 6

kap. 3 § föräldrabalken, innebärande att bestämmelsen skulle inledas med meningen "Vårdnadshavare skall alltid iakttaga barnets bästa, giva det trygghet och ett gott föredöme", samt

1978/79:180 av Per Unckel (m).

Utskottet hemställde

1. beträffande yrkanden om avslag på propositionen 1978/79:67 att riksdagen skulle avslå motionerna 1978/79:176 och 1978/79:177,
2. beträffande utformningen av 6 kap. 3 § föräldrabalken att riksdagen med avslag på motionen 1978/79:178 skulle anta 6 kap. 3 § i det i propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i föräldrabalken,
3. beträffande tolkningen av 6 kap. 3 § föräldrabalken
 - a. att riksdagen godkände vad utskottet anfört härom,
 - b. att motionen 1978/79:180 i vad den ej omfattades av vad utskottet anfört under a. inte föranledde någon riksdagens vidare åtgärd,
4. att riksdagen skulle anta det i propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i föräldrabalken, i den mån det inte omfattades av utskottets hemställan under 2, med den ändringen att lagens ikraftträdande bestämdes till den 1 juli 1979.

Reservation hade avgivits beträffande utformningen av 6 kap. 3 § föräldrabalken av Inger Lindquist (m) och Joakim Ollén (m) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:178 skulle anta 6 kap. 3 § i det i propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i föräldrabalken med den lydelse reservanterna föreslagit.

INGER LINDQUIST (m):

Herr talman! 6 kap. föräldrabalken handlar om vårdnaden om barn. I 3 § sägs att vårdnadshavaren skall utöva den uppsikt över barnet som är erforderlig med hänsyn till barnets ålder och övriga omständigheter. I paragrafen fanns tidigare en bestämmelse om att föräldrar för barnets tillrättavisande fick använda de uppfostringsmetoder som med hänsyn till barnets ålder och övriga omständigheter kunde anses lämpliga. Uttrycket "tillrättavisa" hade ersatt det tidigare i lagstiftningen använda ordet "tuktat".

År 1966 utmönstrades den här bestämmelsen, och i föräldrabalken finns alltså inte något stöd för uppfattningen att föräldrar har rätt att använda handgripliga tillrättavisningar mot sina barn.

Något uttryckligt förbud mot att använda aga finns inte heller. Detta har medfört viss osäkerhet om vad som egentligen gäller, och många har uppenbarligen trott att lagen medger aga. Detta var bakgrunden till en begäran vid 1972 års riksdag om att det klart borde sägas ut i föräldrabalken att aga inte var tillåten.

En enhällig riksdag uttalade då att det kunde vara av värde bl. a. från opinionspåverkande synpunkt om i föräldrabalken infördes en inte straff-

Förbud mot aga

sanktionerad bestämmelse som gav ett klart uttryck för den under senare år ändrade inställningen i fråga om kroppsliga tillrättavisningar av barn. Riksdagen bestämde därför att bestämmelsen i 6 kap. 3 § föräldrabalken skulle bli föremål för en närmare översyn.

Den proposition som vi nu behandlar föreslår att i lagtext tas in den regel som redan gäller, nämligen att barn har ett rättsligt skydd mot övergrepp. Det är alltså ett tillägg till redan befintlig lagstiftning som rör förhållandet mellan barn och föräldrar. Tillägget säger ut vad som redan nu är gällande rätt, och tillägget är av civilrättslig natur. Det har inte varit tal om att straffbelägga bestämmelsen. Vad som är straffbelagt regleras fortfarande enbart i brottsbalken i paragrafen om misshandel och berörs inte av det nu föreslagna tillägget i föräldrabalken.

Propositionens förslag bör främst ses som ett led i försöken att skydda barnet, att framhäva barnets egenvärde och att skapa förståelse för barnets rätt till integritet. Inte något barn skall behöva utsättas för handgripligheter i bestraffningssyfte – jag betonar: i syfte att bestraffa barnet för något som det redan gjort. Det är självklart att föräldrar i vissa situationer har rätt att övervinna fysiskt motstånd från barnets sida. Det kan t. ex. gälla att handgripligt rycka undan barnet för att hindra att det skadar sig självt eller andra.

Ett barn får inte heller utsättas för kränkande behandling. Med det menas behandling som innebär fara för barnets personlighetsutveckling. Jag skulle vilja se den förälder som tycker att barnet skall behandlas så att barnets utveckling till en fullvärdig människa skadas. Varje förälder måste därför enligt min uppfattning kunna ställa sig bakom den föreslagna bestämmelsen.

Det är riktigt, som det på sina håll påpekas i den debatt som nu förs, att det inte är helt entydigt vad bestämmelsen omfattar och att det ibland kan komma att uppstå gränsdragningsproblem. Jag anser emellertid att det inte är möjligt att så mycket klarare än vad som nu skett i lagtexten och i de uttalanden som utskottet gjort bl. a. till följd av en moderatmotion ge en utförligare definition av bestämmelsen. Jag tycker inte heller att det skulle vara lämpligt att utfärda något slags katalog där det räknas upp vilka handlingar som kan anses vara kränkande och vilka handlingar som är tillåtna. Vi är alla så olika. Det som ett barn i en syskonkrets kan uppfatta som kränkande behandling kanske ett annat barn inte ens märker. Förhållandet mellan föräldrar och barn är också olika i skilda familjer. Atmosfären i hemmet kan också skifta från tillfälle till tillfälle. Det är omöjligt att ge några exakta föreskrifter. Om man gjorde det skulle jag förstå invändningen om onödiga ingrepp i familjens angelägenheter.

Vad som nu sägs är att föräldrar inte får använda våld för att straffa barnet och att de inte heller får utsätta barnet för en behandling som inte är förenlig med en god och kärleksfull uppfostran med respekt för barnets person.

Jag vill i det sammanhanget åberopa några kloka sentenser som förts fram i en debatt om barn och våld:

Ett barn som får uppleva fientligt.lär sig att slåss.

- Ett barn som görs till åtlöje utvecklar blyghet.
- Ett barn som upplever skam lär sig att känna sig skyldigt.
- Ett barn som behandlas med tolerans lär sig tålmod.
- Ett barn som får uppmuntran lär sig förtroende.
- Ett barn som får beröm lär sig att uppskatta.
- Ett barn som får uppleva rent spel lär sig rättvisa.
- Ett barn som får uppleva säkerhet lär sig känna tilltro.
- Ett barn som får uppskattning lär sig att vara tillfreds med sig själv.
- Ett barn som accepteras och möts med vänskap lär sig att känna kärlek i världen.

Det talas mycket om att barn blir påverkade av allt våld som förekommer runt omkring dem. Hur skall barn förstå att de själva inte skall använda våld mot andra människor eller med våld förgripa sig på döda ting när barnen själva har fått vara med om att föräldrar använt våld mot dem? Många som är förespråkare för aga skyggar i det här sammanhanget inför ord som "våld" och "slå barn". Men daskar, nyp, örfilar och hårluggning är ju i alla fall handgripliga övergrepp som av barn måste uppfattas som våld. Hellre än att skygga för själva orden borde man skygga för handlingen.

Den föreslagna bestämmelsen tjänar alltså till att framhålla barnet som individ och att värna om barnets integritet och egenvärde. För att den nu föreslagna lagbestämmelsen skall kunna åstadkomma en attitydförändring, undanröja missförstånd och ta bort uppfattningen att vi nu lagstiftar om ytterligare ett förbud, borde det uttryckligen ha framgått av lagen att lagstiftarens avsikt är att slå vakt om omsorgen om barnet. Det är olyckligt att bestämmelsen fått en så negativ utformning. Redan 1972 uttalade riksdagen att möjligheterna att i föräldrabalken införa bestämmelser som tydligare än de nu gällande gav uttryck för samhällets syn på den psykiska omvårdnad som föräldrarna borde bereda sina barn skulle övervägas. Riksdagen hänvisade då till ett av hovrätten över Skåne och Blekinge i remissvar framlagt förslag om att till 6 kap. 3 § föräldrabalken skulle fogas en bestämmelse av innebörd att föräldrarna städse skall iaktta barnets bästa, ge det trygghet och ett gott föredöme.

Den här tankegången har följts upp i motionen 1978/79:178 av Ingrid Sundberg och Ingrid Diesen. De föreslår att 6 kap. 3 § skall få följande innehåll: "Vårdnadshavare skall alltid iakttaga barnets bästa, giva det trygghet och ett gott föredöme. Över barnet skall utövas den uppsikt som erfordras med hänsyn till barnets ålder och övriga omständigheter. Barnet får inte utsättas för kroppslig bestraffning eller annan kränkande behandling."

Vi som företräder moderata samlingspartiet i utskottet har anslutit oss till motionärernas förslag. Förvånansvärt nog var utskottet i övrigt inte berett att uttala dessa allmängiltiga sanningar utan ville avvakta resultatet av utredningen om barnets rätt. Jag trodde att det stod höjt över varje tvivel att vårdnadshavare alltid skall iaktta barnets bästa och ge det trygghet och ett gott föredöme. I det lägger jag in att barnet har rätt till kärlek, omtanke, förståelse och stimulans från sina föräldrar. Det innebär också en rätt för

barnet att få handlingsmönster att leva efter. Föräldrarna har en skyldighet att dra gränser. Dessa sanningar borde riksdagen kunna ställa sig bakom utan att behöva vänta på någon utredning. Det är av värde att nu i internationella barnåret i lagtext klart understryka barnets rätt till rättstrygghet.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till reservationen beträffande mom. 2 och i övrigt bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde Sten Svensson, Lars Schött, Joakim Ollén, Alf Wennerfors och Håkan Winberg (samtliga m).

INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Vänsterpartiet kommunisterna hälsar det föreliggande lagförslaget med största tillfredsställelse. Vi ser det som en klar markering från samhällets sida att all form av våld gentemot barn och alla former av övergrepp gentemot barns integritet måste bekämpas. Det gäller inte bara fysiskt utan också psykiskt våld.

Barn behandlas i dag i alltför stor utsträckning som ett främmande folk, som en föräldrarnas ägodel, över vilken de vuxna har rätt att råda. Vi inom vpk accepterar inte den synen. Vi menar att barn skall betraktas som människor i samhället som har rätt att kräva att också de respekteras som självständiga personer. Det är inte bara föräldrar och andra vuxna i barnens omgivning som gör sig skyldiga till övergrepp mot barn och visar bristande respekt för barns erfarenheter och behov, utan på en rad områden i samhället kränks barnens integritet – i lagstiftning och på annat sätt.

En utredning arbetar nu med att se över barnens rättigheter, och jag vill avsluta med att uttala en förhoppning om att de förslag som denna utredning kommer att lägga fram skall leda till att barnens ställning stärks. Särskilt viktigt är detta för de barn som i första hand drabbas av den förtryckarkultur som existerar i dag: låginkomsttagarnas barn, barnen i de nya fattiga förortskommunerna och i avfolkningsbygderna, där jobben försvinner, och invandrarbarnen.

IVAN SVANSTRÖM (c):

Herr talman! Jag får väl betrakta det som en förmån att inte ha ett i förväg skrivet manuskript. Jag kan nu i stort sett instämma i den förnämliga historieskrivning som den aktade ledamoten av lagutskottet Inger Lindquist nyss har gett. Därmed behöver jag inte ta upp några av de bakgrundssynpunkter som vi i lagutskottet har haft att beakta i detta sammanhang. Vad som möjligen vid en genomläsning kan förvåna den vanlige medborgaren är att det var så nära i tiden som det t. o. m. var föreskrivet att föräldrar i vissa fall hade skyldighet att aga barn eller, som det då hette, tukta dem.

Jag skall därför i stället, herr talman, be att få gå direkt på den lilla skillnad som föreligger mellan utskottets majoritet och reservanterna.

Det har nyss av Inger Lindquists anförande framgått att den skillnaden är begränsad till det ytterligare tillägg till lagtexten som föreslagits i en moderatmotion, som närmast är en uppföljning av den beställning som en

enhällig riksdag för några år sedan gjorde på lagutskottets förslag. Familjelagssakkunniga, som fick hand om uppdraget, hann tydligen inte fullfölja arbetet utan det överläts till utredningen om barnens rätt. Denna utredning ansåg det angeläget att snabbt komma in med ett uttryckligt förbud i den här ifrågasatta paragrafen. Utredningen har enligt vad utskottet inhämtat just igångsatt arbetet med det ytterligare tillägg som i enlighet med riksdagens beställning kommer att bli erforderligt. Skillnaden mellan majoriteten i utskottet och reservanterna är således obetydlig: majoriteten har endast i vanlig ordning velat invänta utredningsresultatet och remissvaren för att vid ett något senare tillfälle införa den här ytterligare bestämmelsen. Den skillnaden är så liten att jag till skillnad från Inger Lindquist skulle vilja uttrycka det så, att reservanterna i utskottet kunde ha gett sig till tåls och väntat något ytterligare och därmed anslutit sig till majoritetens skrivning.

Jag skall emellertid ändå understryka det angelägna i att detta tillägg kommer till just nu och i detta sammanhang. Gällande lag ger således icke, som Inger Lindquist tidigare har anfört, föräldrarna någon som helst rätt att använda handgripliga tillrättavisningar. Å andra sidan innehåller gällande rätt icke något uttryckligt förbud mot sådana tillrättavisningar.

Som anförs i delbetänkandet i utredningen om barnens rätt, SOU 1978:10, ogillades så sent som 1975 talan vid en tingsrätt i ett mål som gällde misshandel av ett treårigt barn. Därvid anfördes bl. a. följande: "Tingsrätten anmärker emellertid, att även om ett sådant slag" – det var ett slag mot ett treårigt barn – "skulle vara styrkt, är därmed ej visat att det våld N.N. i så fall må ha utövat mot dottern överskridit den rätt att aga, som en vårdnadshavare har mot barn i hans vårdnad."

Det tillkommer självfallet inte mig, allra minst från den här platsen, att kvälja dom eller ifrågasätta riktigheten i detta domslut. Men det visar att man tydligen med gällande lag inte har möjlighet att så klart som vore önskvärt uttrycka samhällets uppfattning i dessa fall. Därför tror jag att det är angeläget att införa dessa bestämmelser redan nu. Vi skriver i utskottet att de nu föreslagna bestämmelserna undanröjer den osäkerhet som efter 1966 års lagändring rått om i vilken utsträckning lättare handgripliga tillrättavisningar av barn är straffbara när de företas av vårdnadshavare. Denna osäkerhet har kommit till uttryck, skriver vi, bl. a. i det rättsfall som jag nyss redogjorde för.

Med anledning av motionen 180, vari hemställs att riksdagen gör motivuttalanden, har utskottet velat stryka under att syftet med den föreslagna bestämmelsen självfallet inte är att förvägra föräldrar all rätt till fysiska ingrepp mot barnen. Föräldrars rätt att i vissa situationer övervinna fysiskt motstånd från barnens sida är nödvändig, om föräldrarna skall kunna fullgöra sin skyldighet att ha uppsikt över barnet, särskilt när det är litet. Liksom sägs i propositionen vill vi framhålla att det kan gälla att rycka undan barnet för att hindra det från att göra sig illa eller att skada andra.

Vad som alltså avses med denna bestämmelse är att förhindra våld som används i bestraffningssyfte, dvs. åtgärd som i efterhand riktas mot barnet för

något som det har gjort eller underlåtit att göra. Det väsentliga, herr talman och ärade kammarledamöter, är enligt min personliga uppfattning att man verkligen upplever denna förbudsbestämmelse såsom ett klart uttalat hinder för en bestraffning, som efter en mer eller mindre summarisk rättegång i hemmet i efterhand utdöms mot barnet. Skall det vara någon mening med att ha ett internationellt barnår, där också vi här i Sverige vill dra vårt strå till stacken för att värna om barnens rätt och rättigheter, innebär propositionens förslag och lagutskottets tillstyrkande härav i detta sammanhang ett minimum.

Herr talman! Jag yrkar bifall till lagutskottets hemställan.

INGER LINDQUIST (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan hålla med Ivan Svanström om att det inte är så väldigt stor skillnad mellan reservationen och utskottets skrivning. Jag tycker att man i allmänhet skall avvakta resultatet av utredningar. Men i detta fall gjorde vi ett ytterst allmängiltigt påstående, nämligen att vårdnadshavaren alltid skall iakta barnets bästa, ge det trygghet och vara ett gott föredöme. Det tycker jag är så allmängiltigt att man skulle kunna föra in det i lagen redan nu utan någon utredning. Vi är självklart medvetna om att påståendet kan formuleras om senare.

Det är viktigt att man tar in denna bestämmelse. Den spelar en roll, när man skall tolka det något svårtolkade begreppet kränkande behandling. Om man först har sagt något positivt, är det lättare att förstå vad man menar med kränkande behandling.

IVAN SVANSTRÖM (c) kort genmäle:

Herr talman! Det kanske är onödigt att uppta kammarens tid med en diskussion mellan två ledamöter, som är så ense som Inger Lindquist och jag egentligen är i sak. Eftersom Inger Lindquist också sade att hon i allmänhet brukar avvakta pågående utredningars förslag och remissbehandling, är det ännu mindre som skiljer oss åt. Jag vill bara tillfoga att även majoriteten i lagutskottet är helt införstådd med angelägenheten av att en sådan här positiv formulering så småningom kommer in i lagparagrafen.

MARGOT HÅKANSSON (fp):

Herr talman! Det är inte något i sidantal omfattande betänkande som lagutskottet i dag får behandlat i riksdagen. Men innehållet i proposition och betänkande har i hög grad engagerat människorna, och det är i och för sig inte så märkvärdigt, eftersom det berör personliga samlevnadsfrågor mellan barn och vuxna.

Om vi går något mer än 100 år tillbaka i tiden, finner vi att 1864 års strafflag, 5 kap. 1 §, innehöll vissa bestämmelser, där föräldrarna var skyldiga att aga sina barn. Också 1920 års lag om barn i äktenskap innehöll en bestämmelse om rätt till aga. I föräldrabalken 1950 infördes en bestämmelse liknande den som fanns i 1920 års lag, men ordet "tukta" byttes ut mot "tillrättavisa".

Först år 1966 ändrades lydelsen i föräldrabalken 6 kap. 3 § till att innefatta

att föräldrar skall hålla sina barn under erforderlig uppsikt med hänsyn till barnets ålder och övriga omständigheter. Departementschefen fann det då mindre sannolikt att lagstiftningsåtgärder kunde få någon större praktisk betydelse men ansåg det ändå angeläget att alla möjligheter att förbättra barnens skydd togs till vara. Han var emellertid inte då beredd att förorda en ändring innebärande att kroppsgaga förbjöds och föreslog att 6 kap. 3 § i föräldrabalken skulle ändras så att däri angavs att för barnets tillrättavisande inte fick användas andra uppfostringsmedel än sådana som var lämpliga med hänsyn till barnets ålder och övriga omständigheter. Något direkt förbud mot aga kom bestämmelsen inte att innehålla vid den lagändringen.

I takt med samhällets förändringar har målsättningen för uppfostran förändrats. Den självklara lydnad som ett barn skulle iaktta mot föräldrar och andra auktoriteter har ersatts av en förändrad syn på barnet som en självständig individ.

Om barn skall kunna utvecklas till harmoniska människor med förmåga att samarbeta, att kunna bli självständiga, att kritiskt bedöma situationer och fatta beslut, kan deras fostran inte kombineras med den starkes rätt mot den svages, dvs. den vuxna människans rätt att kräva lydnad på sina villkor gentemot barnets uppfattning. Därför kan övergrepp i form av stryk som ett godtagbart uppfostringsmedel för gott utmönstras i ett land som vill hävda en demokratisk samhällsordning.

Det har också i många forskningsprojekt påvisats hur betydelsefull den påverkan är som barnet utsätts för under uppväxtåren. Man har observerat hur svåra följder våld eller annan kränkande behandling kan få för ett barns hela fortsatta livsmönster. Våld även i form av lätta bestraffningar kan bli en inkörsport till att efterhand hårdare metoder tillgrips.

Våld mot barn kan ge fysiska och psykiska men. Det är nödvändigt att det uppväxande släktet inte blir utsatt för fysiskt eller psykiskt övergrepp från sina fostrare. Det är stor risk för att ett sådant barn i sitt fortsatta liv också kommer att tillgripa våld för att nå sina syften.

Människor i allmänhet tycker nog inte att man skall slå en försvarslös, men vissa grupper i samhället kan ändå försvara fysiska och psykiska övergrepp mot ett barn under tal om någon sorts allt ursäktande fostrargärning. Det måste alltså skapas en opinion mot handgripliga tillrättavisningar. Så länge kroppsliga bestraffningar anses som en metod att fostra barn finner de som misshandlar sina barn en ursäkt för sitt handlande.

Det är befriande att det nu klart i lag utsägs att barn också är människor och skall behandlas därefter i lagens mening. Föräldraskap kan givetvis inte konstituera någon rätt att begagna metoder som rättssamhället i övrigt avvisar.

I lagen har alltså sedan 1966 inte funnits någon rättighet för föräldrar att använda handgripliga tillrättavisningar som inte är tillåtna i andra sammanhang. Detta har dock inte med önskvärd tydlighet kommit fram efter lagändringen 1966 eftersom vid en SIFO-undersökning 1971 en inte obetydlig andel av de tillfrågade trodde att lagen tillät aga av barn.

Utredningen Barnens rätt i samhället har i december 1977 avlämnat ett

delbetänkande, som står helt i överensstämmelse med det regeringsförslag och det utskottsbetänkande vi i dag behandlar. Remissinstanserna har också med något undantag tillstyrkt ändringen i föräldrabalken.

Det är tillfredsställande att det nu klart och utan omskrivningar sägs ifrån, att sådan misshandel som i och för sig skulle bedömas som rättsstridig inte kan anses tillåtlig för att den utövas av vårdnadshavare mot barn. Bestämelsen eliminerar därmed den kvardröjande osäkerhet som tydligen varit ganska utbredd sedan 1966 års lagändring. Inga former av våld får vara ett medel i barnuppfostran, och det gäller också annan kränkande behandling än kroppslig bestraffning.

När man skall bedöma vad som är kränkande behandling får man falla tillbaka på allmänna värderingar om vad som är förenligt med en god och kärleksfull uppfostran med respekt för barnets person.

Barn är i många stycken utlämnade till de vuxnas godtycke, i ett samhälle som inte alltid är speciellt barnvänligt och som inte tar så särskilt stor hänsyn till barnens integritet och egenvärde.

Ca 700 barnmisshandelsfall per år anmäls. Hur många som inte anmäls eller registreras kan vi bara gissa. På goda grunder finns det anledning att anta, att de 700 anmälda fallen endast är toppen av ett isberg.

Utskottets förhoppning är, att det förbud mot aga som nu införs i föräldrabalken skall på ett avgörande sätt kunna åstadkomma en attitydförändring hos alla dem som har med barn att göra.

En information om lagförslaget bör dock få en ordentlig chans att nå ut, och därför är det nödvändigt att lagändringen inte träder i kraft förrän den 1 juli 1979. Det behövs omfattande information, bl. a. i föräldrautbildning och till många grupper i vårt land som kanske lever efter ett annat livsmönster än vad vi i Sverige är vana vid. Jag tänker på alla de grupper från andra länder som har en mer auktoritär uppfostran än vi i Sverige har haft de senare årtiondena.

I motionen 178 föreslås ett tillägg till 6 kap. 3 § i föräldrabalken: Vårdnadshavare skall alltid iakttaga barnets bästa och giva det trygghet och ett gott föredöme.

Utskottet anser att mycket talar för att man borde koppla samman bestämmelsen med allmänna föreskrifter om vårdnadshavarens skyldigheter vid barnuppfostran. I regeringens proposition framgår det dock att utredningen Barnens rätt i samhället under sitt fortsatta arbete kommer att pröva behovet av bestämmelser som i positiva ordalag anger vad som bör innefattas i föräldrars psykiska omvårdnad om sina barn, och det dröjer inte länge innan detta kommer.

Utskottet inväntar därför redan under hösten 1979 regeringens vidare initiativ i frågan.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter och därmed avslag på motionerna.

ALLAN ÅKERLIND (m):

Herr talman! Jag skall försöka tala så kort som möjligt, men jag vill redan nu meddela att jag ämnar yrka bifall till de båda motionerna 176 och 177, som båda begär att riksdagen avslår propositionen, och jag tänker även begära rösträkning när det gäller de här motionsyrkandena.

I november förra året lämnade justitieministern ifrån sig propositionen 1978/79:67. Den går ju ut på att barn inte får utsättas för "kroppslig bestraffning eller annan kränkande behandling".

Propositionen fick ett minst sagt blandat mottagande. Bl. a. skrev tidningen Dagen i sin ledare den 17 november med anledning av propositionsförslaget:

"Justitieminister Sven Romanus lägger i dag fram en helt onödig för att inte säga skadlig lag på riksdagens bord. Det gäller förbudet mot alla handgripliga tillrättavisningar av barn. Hädanefter blir alltså – om riksdagen inte besinnar sig – all aga i lag förbjuden. Därmed förvandlar man en god del av svenska folket till brottslingar."

Det var inledningen på ledaren. Och ledaren avslutas med följande ord: "Riksdagspolitikerna skulle kunna inbilla sig att de förstärkt skyddet för barnens rättigheter. Men i själva verket är det snarast en försämring. En sådan lag stoppar inte den verkliga barnmisshandeln men den förstärker osäkerheten hos massor av goda föräldrar. Dra tillbaka propositionen!" Det var vad tidningen begärde.

Jag tror att tidningen i den här ledaren har gjort en helt riktig bedömning. Propositionen borde aldrig ha lagts fram. Den borde åtminstone ha dragits tillbaka, därför att den är onödig och kan skapa mycket större problem än den skenbart tycks lösa.

Jag har tillsammans med några riksdagskamrater i motionen 177 yrkat avslag på propositionen. I motionen har vi på tre sidor nästan enbart citerat remissinstanser som varit kritiska i olika avseenden och ställt frågor om tolkningar i andra avseenden.

Hur besvarar då utskottet vår motion? Den kritik och de frågor som olika remissinstanser framfört har inte klarats ut i propositionen, och utskottet skriver bara i den frågan:

"Remissinstanserna har med något undantag tillstyrkt att i FB införs ett uttryckligt förbud mot kroppslig bestraffning av barn. Även i övrigt har förslaget – i motsats till vad motionärerna i motionen 177 synes vilja göra gällande – fått ett positivt mottagande vid remissbehandlingen."

Sedan förbigår utskottet i stort sett alla frågor med tystnad. I Sovjet tvingar man ofta oppositionella till tystnad på olika sätt. Att helt ignorera opposition och frågor kan naturligtvis vara ett annat sätt – ett sätt som utskottet här praktiserat.

De citat ur remissvar som vi har tagit med i motionen och som utskottet har lämnat obesvarade är följande:

Riksåklagaren säger: "I detta hänseende vill jag också understryka skillnaden mellan små barn och nästan vuxna." I propositionen har man inte tagit hänsyn till detta, utan departementschefen säger att "barnet är en

Nr 105

Torsdagen den
15 mars 1979.

Förbud mot aga

självständig individ som kan kräva full respekt för sin person”.

Riksåklagaren skriver vidare: ”Det vore olyckligt för de rättsvårdande myndigheterna om den föreslagna lagstiftningen skulle leda till en alltför ökad frekvens av anmälningar som inte leder till fullbordad lagföring.”

Länsåklagarmyndigheten i Östergötlands län har anfört:

”För egen del tror jag inte att effekten av nu föreslagen bestämmelse blir ett minskat antal fall av barnmisshandel ---. Möjligen kan man tänka sig som en negativ effekt att man framdeles både i trängda och oträngda fall kommer att springa till polisen med anmälningar om barnmisshandel ---. Därigenom kan polis och åklagare komma att få göra utredningar i större antal fall än tidigare och även i åtskilliga fall där några förutsättningar för åtal för misshandel ej visar sig föreligga.” Sedan kommer det något viktigt i detta remissyttrande: ”En dylik effekt av ett ökat angivelseraseri skulle på intet sätt vara önskvärd och en del helt omotiverade polisutredningar skulle kunna få ordentligt negativa konsekvenser för barnen i många fall.”

Detta viktiga påpekande, nämligen om effekten på barnen av en polisutredning om hemförhållandena, har knappast berörts i den allmänna debatten, och det har förbigåtts av såväl utredning som departementschef och utskott. Men den frågan bör analyseras närmare.

I remissvaret säger barnomsorgsgruppen att ”utredningen mycket snabbt dragit slutsatser som trots allt innehåller många aspekter. Ett förbud mot aga bör ses i förhållande till övriga bestämmelser i föräldrabalken. --- Vi anser det olyckligt att bryta ut frågan om aga från den totala genomgången. --- Allmänt kan självfallet hävdas att lagbestämmelser som ej kan övervakas och på vilka ej kan följas sanktioner är verkningslösa. Enligt vår uppfattning bör stor försiktighet med sådana lagbestämmelser iakttas.”

Moderata samlingspartiets kvinnoförbund har i sitt remissvar sagt att det ”finns ingen redovisning av utredningens uppfattning om var gränsen går mellan aga, kroppslig bestraffning och kroppslig tillrättavisning. Det finns inte heller i betänkandet någon redogörelse för var man anser att gränsen går mellan psykiskt kränkande behandling av barn och annan behandling som trots att den strider mot barnets vilja syftar till att göra barnet medvetet om de begränsningar för handlingsfrihet i förhållande till omgivningen som omfattar alla människor i ett fungerande samhälle.”

Knappast någon av dessa frågor som jag har tagit upp, som remissinstanserna har ställt och som vi har tagit med i vår motion har blivit besvarad, vare sig i propositionen eller av utskottet. Dessa frågeställningar kvarstår.

Lagförslaget har två delar. Den första innebär att barnet inte får utsättas för kroppslig bestraffning och den andra innebär att barnet inte får utsättas för annan kränkande behandling.

Departementschefens resonemang i propositionen ger tyvärr inte den klarhet om hur lagtexten skall tolkas som remissinstanserna efterlyser. Ett exempel på hur oklok hela frågan är ger departementschefens uttalande på s. 7 i propositionen, där han säger:

”Även fysiska åtgärder mot barn som inte har bestraffningssyfte kan emellertid i vissa fall innebära sådan kränkande behandling som förbjuds i

andra ledet av bestämmelsen." Man frågar då: I vissa fall – vilka då?

Hur remissinstanserna har sett på detta framgår av följande. Hovrätten över Skåne och Blekinge säger:

"Uttrycket kroppslig bestraffning kan godtas. --- Däremot är uttrycket annan kränkande behandling oklart. --- En klargörande motivering hade varit av värde. Genom den föreslagna ordalydelsen införes ett begrepp utan säkert och avgränsat innehåll. Det läggs nu på den enskilde själv att bestämma vad som skall avses med kränkande behandling."

Det är intressant att läsa vad skolöverstyrelsen skriver i samma fråga: "Det raka besked som omformuleringen innebär gör det lättare att ge information till allmänhet, barn, ungdomar och föräldrar. Dock måste det alltjämt föras ett resonemang omkring innebörden av 'kroppslig bestraffning'." Det är att märka att skolöverstyrelsens syn står i direkt kontrast mot hovrättens över Skåne och Blekinge.

Socialstyrelsen skriver: "Det är emellertid felaktigt att kalla en regel för ett förbud, till vilken inte finns kopplad någon sanktionsbestämmelse."

Länsstyrelsen i Östergötlands län ser det "som mycket angeläget, att lagändringen följs av en fördjupad diskussion angående innebörden av 'kränkande behandling' av barn".

På s. 8 i propositionen ger departementschefen uttryck för samma synsätt. Han skriver: "Det får bli en uppgift för utredningen om barnens rätt att under det fortsatta arbetet överväga om det är möjligt och lämpligt att i lag i något hänseende tillerkänna barn mera preciserade rättigheter gentemot sina vårdnadshavare." Detta uttalande är ju närmast otroligt. Först skall vi lagstifta och sedan skall vi utreda hur lagen skall tillämpas.

Lagrådets uttalande angående tolkningen av "kränkande behandling" ger inte heller någon vägledning.

Det är ganska oroande om en lag införs, vars innebörd är så pass osäker att tydligen ingen med någon större säkerhet kan säga vad som menas med "kränkande behandling". När det gäller "kränkande behandling" har faktiskt utskottet yttrat sig. Utskottet skriver bl. a. följande: "Att föräldrar har rätt att i vissa situationer övervinna fysiskt motstånd från barnets sida är nödvändigt om föräldrarna skall kunna fullgöra sin skyldighet att ha uppsikt över barnet, särskilt när det är litet. Som framhålls i propositionen kan det gälla att lyfta eller rycka undan barnet för att hindra det från att göra sig illa eller att skada andra." Litet längre ned skriver utskottet: "När det gäller vad som i övrigt är kränkande behandling är det däremot svårare att ge en heltäckande definition." Vidare skriver utskottet: "Självfallet kan det i vissa fall vara svårt att avgöra var gränsen går mellan psykiskt kränkande behandling och annan behandling som föräldrarna av olika skäl finner sig nödsakade att vidta, men som kanske strider mot barnets vilja." Sedan står det: "Trots att innebörden av uttrycket kränkande behandling således inte är helt entydig anser utskottet det likväl värdefullt att lagtexten ger uttryck för att hänsyn måste tas även till barns integritet och egenvärde."

Här har vi alltså den enastående situationen att en lagformulering föreslås av en utredning, en lagformulering som t. o. m. en så kvalificerad remissin-

stans som hovrätten över Skåne och Blekinge anser måste klargöras till sin innebörd. Lagrådets uttalande ger ingen vägledning. Justitieministern klargör inte frågan i sin proposition utan säger att det får bli en uppgift för utredningen att under det fortsatta arbetet överväga preciseringar, och lagutskottet kan inte heller klara ut begreppen men begär att riksdagen skall godkänna bestämmelserna. Jag har under min riksdagstid aldrig varit med om maken.

I motionen påtalar vi också att i Sovjet kan en vårdnadshavare förlora rätten till sitt barn om han undervisar barnet i kristen tro, och vi uttalar oro för att den här lagbestämmelsen skall kunna tas till intäkt för liknande åtgärder i Sverige beroende på vem som tolkar lagen. I det fallet blir jag inte ett dugg lugnad av den mening i utskottsbetänkandet som lyder:

”Förbudet riktar sig mot behandling som innebär fara för barnets personlighetsutveckling.”

Just det uttalandet styrker min oro för att den föreslagna lagbestämmelsen skall kunna tas till intäkt för att ingripa när föräldrarna undervisar sina barn på ett sätt som av andra anses olämpligt – t. ex. i kristen tro. Det finns redan i dag många ogudaktiga människor som anser att sådan undervisning är en fara.

Vi har i motionen också påtalat att lagförslaget enbart vänder sig till vårdnadshavare men lämnar alla andra familjemedlemmar helt utanför. Flera remissinstanser har också anmärkt på detta men utan resultat. Utskottet har heller inget att säga i den frågan. Man frågar sig varför lagförslaget är skrivet enbart mot vårdnadshavaren. Den hemska misstanken uppstår att det egentligen inte är barnet man är ute för att skydda utan att man vill få större möjligheter att komma över vårdnadsrätten. Utskottet föreslår att lagändringen skall följas upp av en ”intensiv informationsinsats”. Vad kommer den att kosta och hur skall man kunna informera om vad ”annan kränkande behandling” är när ingen av de hittills berörda lyckats med det?

Utskottet ansluter sig också till vad som uttalas i propositionen om att skolan skall förmedla kunskaper om vilka uppfostringsmetoder som är lämpliga och tillåtna. Skolan skall givetvis förmedla kunskaper även i dessa frågor, men då bör det ske framför allt under de sista skolåren, när eleverna står närmast inför att bilda egen familj. Annars kan effekten bli mer skadlig än nyttig. Det borde utskottet också ha sagt något om. Det är mycket annat som ungdomarna borde få lära sig och veta mer om, t. ex. att man inte får stjäla, snatta, skada andra, olika drogers inverkan på familjelivet osv.

Det finns en grupp barn som vi främst måste ge ett bättre skydd. Det är de ofödda barnen. De är rättslösa genom abortlagen.

Många har ringt, skrivit och försökt påverka justitieministern, lagutskottet och enskilda riksdagsledamöter att inte genomföra lagförslaget. Många av de synpunkter som har framförts till oss skulle kunna återges här. Jag vill dock bara citera ett par avsnitt ur en artikel som stått att läsa i Dagens Nyheter den 13 november 1978:

”Den kritik av och misstro mot föräldrar som kommit fram i den offentliga

debatten under en lång följd av år har ganska säkert bidragit till att göra föräldrar osäkra – så osäkra att de hellre avstår från uppfostran än riskerar att göra fel.”

Längre fram i artikeln heter det:

”Även olämpliga uppfostringsmetoder kan vara bättre än inga alls. Att föräldrar bryr sig om sina barn, orkar med att intressera sig för dem och fostra dem är livsnödvändigt om vi inte ska dra på oss olösliga problem i framtiden.”

Det här tror jag är ord som vi alla behöver ta till oss.

När man i vulgärdebatten talar om aga så talar man ofta och gärna om våld mot barn och exemplifierar med stryk av rottingar, käppar och livremmar. Man talar om blödande blåslagna barn. Det är inte aga – det är rå misshandel. Den har vi redan lagar emot. Den nu föreslagna lagen ändrar inget i det avseendet.

Man försöker också göra gällande att de flesta som blir agade skulle skadas för livet. Det är ett skrämmande exempel på hur man kan ljuga med statistik. Vad man då i allmänhet drar fram är alla de stackars barn som inte får någon kärlek i hemmet, som blir utsatta för hugg och slag och ibland för rå misshandel, ofta av berusade föräldrar. Det är barn som får leva ensamma om dagarna därför att båda föräldrarna arbetar – och när föräldrarna kommer hem är de kanske för trötta att visa ömhet för sina barn. Barnet kan i stället kanske bli bemött med ointresse och svordomar. I en sådan situation kanske barnet blir straffat för något helt obetydligt, därför att föräldrarna är trötta.

Att sådant sätter outplånliga spår i barnasinnets för all framtid är helt klart. Men där har vi nog den verkliga orsaken. Det är dels alkoholen och narkotikan, men dels också jäktet och statusjakten i vårt land, som gör att fler och fler inte har tid med sina barn. Men när man sedan pekar ut dessa stackars barn och säger: ”Se, vilken skada agan gör!” är det falsk orsaksangivelse. På det sättet har man nu en längre tid manipulerat svenska folket för att dölja de verkliga orsakerna.

Vad som i stället händer om lagförslaget genomförs är att man förstärker osäkerheten hos massor av goda föräldrar. De kommer att bli osäkra om vad de får göra eller inte får göra. De som förut varit goda föräldrar ställs dagligen inför situationer när de måste fråga sig: Får jag göra det här eller får jag inte? Hos människor som har anlag för nervösa störningar kan detta skapa neuroser, som kan leda till att ett förut gott familjeförhållande förstörs.

Att frågor redan börjat ställas har jag själv erfarit. Någon berättade om ett barn som inte ville gå ut och leka tillsammans med de andra barnen. Men barnet blev påklätt med tvång och utlyft utanför dörren för att vara ute och få frisk luft, trots att det skrek, protesterade och sparkade. Jag fick då frågan: Om det här lagförslaget går igenom, kommer då en sådan handling att kunna betraktas som ”annan kränkande behandling”? Jag kunde inte svara. Det är ju tusentals olika sådana här situationer som den som har med barn att göra ständigt möter. När då informationen om lagstiftningen blir massiv men kanske ingen kan klart ange hur lagen skall tolkas, kommer osäkerheten och skadeeffekten att bli betydande.

Barnen behöver kärlek och trygghet – lugna familjeförhållanden utan jäkt, stress, statusjakt och drogbruk. Det föreliggande lagförslaget gör troligen betydligt mer skada än nytta. Därför är det ett onödigt och dumt förslag, som bör avslås av riksdagen.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till motionerna 1978/79:176 och 1978/79:177, i vilka båda begärs att riksdagen avslår propositionen 1978/79:67.

MARGOT HÅKANSSON (fp) kort genmäle:

Herr talman! Allan Åkerlind tycker att det är ett onödigt lagförslag som framlagts. Jag kan inte hålla med honom om det. Det är verkligen på tiden att vi får en lag som förbjuder aga. Det är inte meningen att man skall få tillåta sig bestraffning av barn som man inte får utföra mot vuxna människor.

Jag skall inte gå in på vad alla remissinstanserna har sagt – de har dock till övervägande delen varit positiva. Jag skulle till yttermera visso vilja säga, att gränsdragningen i många fall är oerhört svår att göra mellan aga och misshandel. Var går de gränserna? Jag har tyvärr sett alltför mycket av misshandel som har kallats aga. Jag tror knappast att det kommer att bli någon kö hos advokater och rättsinstanser, utan jag tror att människorna i Sverige är mogna för den här lagen. Det finns bland dem en allmänt utbredd uppfattning att man inte skall utöva våld och att uppfostran inte kan utövas med våld.

IVAN SVANSTRÖM (c) kort genmäle:

Herr talman! Allan Åkerlind påstår att han aldrig har varit med om maken. Jag får nästan säga detsamma om det som Allan Åkerlind anförde här. Trots att jag har varit med litet längre i riksdagen än Allan Åkerlind var jag inte beredd på de överord han använde, även om det tidigare har använts kraftiga överord också i de mest oskyldiga debatter.

Allan Åkerlind! Hur är det möjligt att i det här sammanhanget få in funderingar som går ut på att vi skapar lagar som hindrar personlighetsutvecklingen i kristen tro? Möjligen kan man göra det om man ansluter sig till det sätt att läsa remissyttranden som Allan Åkerlind har givit exempel på. Jag har samtliga remissyttranden framför mig här, och jag kan konstatera att Allan Åkerlind har läst dessa precis som en viss potentat läser Bibeln. Med all aktning för den utövningen, som jag gärna ser att vi sysslar med, är det väl ändå rimligt att i det här sammanhanget hålla sig till sanningen. Den kom bara delvis fram i Allan Åkerlinds redovisning av remissyttrandena. Sanningen är nämligen den att samtliga remissinstanser i stort sett har varit positiva till lagförslaget, och det har vi också framhållit här.

Sedan framförde Allan Åkerlind den vanliga anmärkningen att icke straffsanktionerade bestämmelser inte får införas. Men ta och titta i den lilla lagboken, Allan Åkerlind! Där finns nämligen ytterligare några sådana här bestämmelser. Jag har visserligen respekt och förståelse för åsikten att de inte skall få förekomma alltför slitigt, men det är ju så som Allan Åkerlind och andra redan har varit inne på, nämligen att barnmisshandel redan är

straffbelagd. Det är därför uppenbart att det här tillägget till föräldrabalken mera skall ha en styrande inverkan när det gäller de attityder som ett modernt samhälle begär att föräldrar skall visa gentemot sina barn.

Allan Åkerlind gjorde många påståenden i sitt anförande. Min tid räcker inte till för att bemöta alla dessa, men jag vill uttrycka en sak: Det är angeläget med kärlek i barnuppfostran, men jag betvivlar att kärlek skulle kunna ta sig uttryck i kroppslig aga eller annan kränkande behandling.

ALLAN ÅKERLIND (m) kort genmäle:

Herr talman! Ivan Svanström säger någonting om att jag bara har tagit upp delar av vad remissinstanserna har sagt. Det är riktigt. Jag har tagit fram sådant som remissinstanserna ställt sig kritiska till, sådant som de har ställt frågor kring och sådant som är oklart. Jag har läst rakt upp och ner vad remissinstanserna säger. Det är vad jag har gjort, och när dessa frågor kvarstår obesvarade, då måste jag yrka avslag på lagförslaget. Varken Margot Håkansson eller Ivan Svanström har ju såvitt jag kunde höra besvarat någon av dessa frågor i sina repliker.

IVAN SVANSTRÖM (c) kort genmäle:

Herr talman! Allan Åkerlind påstår att frågorna inte är besvarade. Såväl i propositionen som i betänkandet hänvisas till att den sittande utredningen om barnens rätt får pröva tillämpningen av de här bestämmelserna. Dessutom får – om det skulle komma några anmälningar i detta sammanhang, vilket jag hoppas inte skall bli fallet – en domstolspraxis så småningom utformas. Det väsentliga är emellertid de åtgärder som kommer att vidtas i hem, socialvård, skola och på annat håll.

MARGOT HÅKANSSON (fp) kort genmäle:

Herr talman! Om man ställer väldigt luddiga frågor och upprepar delar av remissvar i sin motion får man kanske också luddiga svar. Det är ganska svårt att svara på Allan Åkerlinds långa inlägg.

Det har emellertid ställts några konkreta frågor, t. ex. denna: Vad är "annan kränkande behandling"? Det är mycket som är kränkande behandling och som man med åberopande av hemmets integritet kan utöva inom hemmets fyra väggar mot barn, mot dem som är försvarslösa långa tider av sitt liv. Psykisk misshandel är inte heller okänd, och den är ganska förödande för både barn och vuxna. Ett barn har små möjligheter att försvara sig om det blir instängt i ett mörkt rum, om det får gå och lägga sig utan mat eller om de vuxna låter bli att svara på tilltal. Det kan säkert upprättas en hel katalog över kränkande behandling. Det är väl emellertid inte riktigt meningen att man skall göra det i lagtexten. Jag tror att människor ganska väl vet vad som är kränkande behandling både för barn och vuxna. Därför tycker jag att det är befriande att man har skrivit in i lagtexten att man inte får aga barnen och inte får utsätta dem för annan kränkande behandling.

ALLAN ÅKERLIND (m) kort genmäle:

Herr talman! Margot Håkansson säger att jag har ställt luddiga frågor och vidarebefordrat frågor som har ställts av remissinstanserna. Är remissinstansernas frågor luddiga, frågor som har ställts av landets främsta jurister, vem kan då ställa klara frågor!

SVEN JOHANSSON (c):

Herr talman! Huvudansvaret för barnens vård, försörjning och fostran åvilar föräldrarna. Normala föräldrar upplever barnet som en stor rikedom och glädje men också som ett stort ansvar. Jag är inte negativ till det förslag som föreligger, men jag vill påstå att om inte föräldrarna upplever denna glädje och känner detta ansvar, är det lika svårt att göra ett förbud effektivt på detta område som det är när det gäller övergrepp mot vuxna. Därför bör andra åtgärder också vidtas.

Det är glädjande att vi här i riksdagen under barnets år ställer barnets bästa i centrum. Samhället måste i sin helhet mer känna sitt ansvar för barnen, föräldrarna och hemmen. Samhället måste bli mer barnvänligt och ge bättre stöd åt föräldrarna i deras uppgift att vårda sina barn.

Här skulle det vara intressant att få säga litet mer.

När det gäller de svårigheter för föräldrarna som finns i dagens komplicerade samhälle har många sagt till mig – inte här i kammaren, men i matsalen osv. – att det skulle vara intressant att veta hur många föräldrar som från början har levat i enlighet med den lag som de nu är beredda att stifta.

Under den debatt som föregått det här lagförslaget, inte minst ute bland de många människorna, har det varit mycket intressant att höra frågor som har ställts, och många har också skickat med mig frågor hit – som jag dock inte skall framföra. Till det positiva hör att man nu har börjat en debatt för att ställa barnen i centrum och förbättra miljön för dem, och jag vill säga att jag hoppas på en fortsättning på detta.

Jag hoppas också att vi skall kunna få tillbaka den dröm som ungdomar närdade tidigare om att bilda hem och skaffa barn – även om vi inte kan gå tillbaka till den tiden – då detta var romantiskt och allvarligt. Trots allt vulgärt som har funnits och fortfarande finns i vårt samhälle bär ungdomarna på den drömmen.

Man har sagt mig att man önskar att vi skall arbeta vidare med detta, och jag tar risken att bli missförstådd och beskylld för att gå utanför ämnet – det är ju inte så farligt – när jag säger att vi också måste vidta åtgärder mot det förhärjande av våldet som bl. a. via massmedia smyger sig in i hemmen och stör relationerna mellan barn och föräldrar. Jag skulle kunna nämna många exempel på att man i TV-rutan har visat sådana saker som gjort inte bara föräldrarna aggressiva utan också lett till aggressivitet hos barnen.

Men ännu värre än den kroppsliga aga som kan förekomma är det psykiska lidande som alkoholmissbruket förorsakar många barn. Här hoppas jag på verkliga krafttag. Jag kan tala om – men inte som någon merit – att jag har gett hela min fritid under de många år som jag har fått leva till arbete bland barn och att jag därvid har mött barn i många olika situationer, även barn som fått

utstå kroppslig aga, men att jag framför allt har mött barn från hem där deras spritpåverkade föräldrar har förorsakat dem inte bara kroppsligt utan även svårt psykiskt lidande. Vi väntar nu på att krafttag i fortsättningen skall tas i Sveriges riksdag mot det verkligt stora lidandet för dessa barn.

Jag skulle också vilja påpeka att de många skilmässorna leder till verkligt svåra psykiska lidanden för många barn i vårt samhälle.

Innan jag slutar mitt anförande vill jag dessutom säga att jag är glad över att det här har påbörjats en debatt i syfte att förbättra barnens ställning i vårt samhälle. Jag önskar att det skall bli en rejäl fortsättning.

STIG OLSSON (s):

Herr talman! Det har sagts mycket i denna debatt om aga av barn, och det finns inte så mycket att tillägga eller kommentera. Men för att ingen skall sväva i okunnighet om socialdemokraternas uppfattning i lagutskottet i denna fråga vill jag framföra några synpunkter.

Efter den lagändring som skedde 1966 innehåller föräldrabalken inte någon bestämmelse som berättigar föräldrar att i uppfostringssyfte utsätta sina barn för kroppslig bestraffning. Å andra sidan finns i balken inte någon bestämmelse som uttryckligen förbjuder handgripliga tillrättavisningar. Frågan gäller nu införande av ett förbud i föräldrabalken mot kroppslig bestraffning av barn.

Den kommitté som har arbetat sedan 1977 med särskilt sikte på barnens rätt har också konstaterat att det i dag inte finns något uttryckligt förbud mot aga. Många tror därför att aga får förekomma vid barnuppfostran. Detta innebär risker för barnet. Genom en lagändring 1966 togs den paragraf bort som innebar ett stöd för en rätt att aga barn, som paragrafen dittills hade gett.

Vad som nu är nytt är att förbud mot aga inskrivs i föräldrabalken. Detta ställer vi socialdemokrater i lagutskottet oss bakom. Vi ställer oss också bakom Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbunds remissyttrande, där man oreserverat tillstyrker förslaget att barn inte skall få utsättas för kroppslig bestraffning eller annan kränkande behandling.

Man har nått allt klarare insikt om hur betydelsefull den påverkan är som barnet utsätts för under uppväxtåren och de menliga följderna för barnet av att det utsätts för våld eller annan kränkande behandling. Det räcker inte med att lagen först begränsat föräldrarnas rätt att aga sina barn, för att sedan utmönstra den ur föräldrabalken. Vad som är viktigt när det gäller förbud mot aga av barn är informationen. Skall agaförbudet få effekt måste en bred information genomföras till föräldrar på olika utbildningsnivåer. Det är särskilt angeläget att invandrargrupper inte lämnas utanför. Många invandrare har ett annat kulturmönster, där det är tillåtet att använda aga som uppfostringsmedel.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

SIXTEN PETTERSSON (m):

Herr talman! Vi lever i en fri demokrati, och i en fri demokrati får man tycka och tänka som man vill. Det innebär att man använder ordet som argument, inte våldet – att man talar med människorna, inte slår dem. Det är därför som jag vill att vi skall tala med våra barn, med våra medmänniskor, med alla i vår omgivning – inte slå dem.

Kan vi inte övertyga våra barn med ord, så kan vi aldrig övertyga dem med slag. Varken barn, hustrur eller äkta män – det finns också hustrur som slår sina män – kan någonsin övertygas genom att vi slår dem. Vi måste prata med dem. Har vi övergivit grunden – att prata – är vi ute på mycket hal is. Jag tycker det är skrämmande för demokratin att vi sitter i Sveriges riksdag och diskuterar: Skall vi prata med våra medmänniskor eller skall vi slå dem? Barn, hustrur, vänner – alla är våra medmänniskor. Jag menar alltså att vi aldrig kan lösa problem med våld, utan att vi måste lösa dem genom att prata med våra medmänniskor.

Jag tänker inte hålla något långt anförande. Jag är ny i riksdagen och jag är ny i politiken. Men jag fann helt plötsligt att jag måste säga att det är skrämmande att vi i politiken tar upp våldsargument. Skall vi slå våra medmänniskor eller skall vi prata med dem?

Jag har inget yrkande, men jag vädjar till alla här i kammaren att stå fast vid att vi aldrig slår någon, utan att vi pratar med varandra.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionerna nr 176 av Tore Nilsson och nr 177 av Allan Åkerlind m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Allan Åkerlind begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller lagsutskottets hemställan i betänkandet nr 11 mom. 1 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionerna nr 176 av Tore Nilsson och nr 177 av Allan Åkerlind m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Allan Åkerlind begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 259
Nej – 6
Avstår – 3

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Inger Lindquist och Joakim Ollén och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Inger Lindquist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i betänkandet nr 11 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Inger Lindquist och Joakim Ollén.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Inger Lindquist begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	-	218
Nej	-	44
Avstår	-	5

Mom. 3 och 4

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

§ 6 Föredrogs

Lagutskottets betänkande

1978/79:12 med anledning av motion om ersättning till yrkesfiskare vid oljeskador

Utskottets hemställan bifölls.

§ 7 Ersättning för behandlingsskador i sjukvården

Föredrogs lagutskottets betänkande 1978/79:13 med anledning av motion om ersättning för behandlingsskador i sjukvården.

HANS NYHAGE (m):

Herr talman! I motionen 1764 har jag åter aktualiserat frågan om möjligheter till ersättning för behandlingsskador i sjukvården, vilka inträffat före den 1 juli 1975. Nämnda datum trädde patientförsäkringen i kraft, vilket innebär att ersättning utgår för skada som inträffat därefter och som är en följd av beslut eller åtgärd från sjukvårdens sida. Skador, inträffade dessförinnan, omfattas alltså inte av försäkringen, vars bestämmelser i övrigt redovisas i utskottsbetänkandet, varför jag här avstår från en motsvarande redovisning.

Det inträffar naturligtvis alltid gränsfall var man än sätter gränserna.

Nr 105

Torsdagen den
15 mars 1979

*Ersättning för
behandlingsskador
i sjukvården*

Torsdagen den
15 mars 1979

*Ersättning för
behandlingskador
i sjukvården*

Vanligtvis tvingas man acceptera detta, även om det ibland kan vara nog så svårt. I det här fallet är det emellertid omöjligt att acceptera att en gräns kategoriskt har satts mellan dem som får ersättning och dem som blir utan trots att det är fråga om exakt samma form av skador. Det är naturligtvis utomordentligt värdefullt att patientförsäkringen inrättats, och det är närmast en självklarhet att en försäkring inte kan verka retroaktivt med mindre än att speciella åtgärder vidtas. I det här fallet vore det inte obefogat att sådana åtgärder vidtogs att även tidigare inträffade skadefall kunde inordnas i systemet. Därest detta likväl inte skulle låta sig göra, måste det ju ändå vara helt möjligt att finna andra former för ersättning – i varje fall av engångskaraktär.

Lagutskottet uttalar sig onekligen positivt om angelägenheten av att de drabbade patienterna kan få någon kompensation för sina skador men hamnar sedan likväl på ett avstyrkande av motionen. Utskottet hänvisar till att regeringen i ett antal fall ex gratia utgivit ersättning till patienter som skadats före den 1 januari 1975. Det rör sig om 24 fall under en åttaårsperiod, vilket sannerligen inte förefaller vara så där oerhört imponerande som utskottet tycks vilja göra det till.

Utskottet motiverar sitt avslagsyrkande med att för här ifrågavarande ersättning krävs en särskild lag och att en sådan lagstiftning skulle kunna medföra svårigheter för sjukvårdshuvudmännen och därigenom påverka de redan nu hårt ansträngda resurserna för sjuk- och hälsovård. Man anger alltså bristande resurser hos sjukvårdshuvudmännen som huvudskäl för avslag.

I klartext innebär detta att man direkt säger till de drabbade patienterna att stat och landsting, med samhällets resurser bakom sig och på vilkas inrättningar skadorna inträffat, inte har råd att svara för de ekonomiska konsekvenserna av dessa skador – dem får de drabbade stå för själva. Det är inte särskilt underligt att dessa upplever uttalanden av den karaktären som mycket cyniska. De har utan egen förskyllan erhållit skadan eller sjukdomen. De har därigenom ofta åsamkats ett oerhört både fysiskt och psykiskt lidande. De har i många fall blivit invaliderade och tvingats lämna sina arbeten. Det skall alltså inte räcka med detta – de skall också drabbas av de ekonomiska konsekvenserna av det som inträffat, därför att de ansvariga för sjukvården, inom vilkas hägn skadan eller sjukdomen inträffat, inte anses ha råd. För de drabbade människorna framstår detta som en orimlighet och som en orätt och orättvisa av grövsta format, i all synnerhet i beaktande av vad som gäller från den 1 januari 1975.

Herr talman! Det känns – som jag angivit i motionen – onekligen stötande att kompensation för äldre behandlingsskador inte kan utgå, när det gäller skador som är likartade dem på vilka patientförsäkringen tillämpas. Bristande ekonomiska resurser hos huvudmännen anges alltså som anledning härtill. I dag förbrukas betydande ekonomiska resurser inom sjukvårdens område på ett ständigt sammanträdande på betald arbetstid med ett stort antal människor inblandade. Man skulle säkert utan ohägn kunna frigöra betydande resurser genom att något begränsa denna verksamhet, som sannerligen inte alltid är särskilt meningsfull eller tillför sjukvården något positivt.

De resurserna skulle räcka en bra bit på väg, när det gäller att tillgodose drabbade patienters berättigade krav på ersättning. Det torde dessutom finnas andra vägar som man kan gå för att få loss de resurser det här kan vara fråga om.

I motionen har jag – med hänvisning till reflexioner från en tingsrätt angående ett skadefall – påtalat att en möjlighet att komma till rätta med frågan om ersättning för behandlingsskador som inträffat före 1975 skulle kunna vara att inrätta ett för sjukvårdshuvudmännen centralt organ med uppgift att skönmässigt pröva ersättningsfrågorna. Utskottet har emellertid ej funnit anledning ta fasta på detta eller över huvud taget ansett det vara befogat att hos regeringen begära förslag om lämpliga åtgärder i sammanhanget. Utskottet anser dock att starka skäl talar för att uppkommande ersättningsanspråk för behandlingsskador, som inte täcks av patientförsäkringen, skall behandlas välvilligt av regeringen. Utskottet uttalar också att det ter sig särskilt angeläget att samhället svarar för alla former av vårdkostnader när det gäller dem som drabbats av sjukhussjuka.

Det är naturligtvis mycket tacknämligt att utskottet uttalar sig på detta positiva och välvilliga sätt. Enligt min mening borde emellertid dessa uttalanden ha följts upp med konkreta yrkanden. Det hade varit ett naturligt sätt för utskottet att markera att man fäster stort avseende vid att vad man så klart uttalar också skall förverkligas.

Tyvärr har detta inte skett, vilket är beklagligt. Det är dock min förhoppning att regeringen likväl fäster största vikt vid vad utskottet så otvetydigt har markerat i sitt betänkande.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

INGEMAR KONRADSSON (s):

Herr talman! Lagutskottet har ingående prövat motionen om ersättning för äldre behandlingsskador inom sjukvården.

Det är precis som herr Nyhage här har sagt: Sedan den 1 januari 1975 regleras sådan ersättning genom den särskilda patientförsäkringen vid behandlingsskador. Ersättning utgår utan att den skadelidande behöver bevisa att skadan har vållats genom fel eller försummelse.

Nu vill motionären att åtgärder skall vidtas som ökar möjligheterna till ersättning för skador som inträffat före den 1 januari 1975, dvs. för mer än fyra år sedan och innan försäkringssystemet trädde i kraft.

Det är naturligtvis lätt att, såsom Hans Nyhage här gör, i allmänna ordalag tala om att åtgärder bör vidtas eller att det bör vara möjligt med en skönmässig prövning av fall som inte omfattas av försäkringen. Men eftersom försäkringen inte är en lag utan en försäkring byggd på avtal mellan i huvudsak kommuner, landsting och stat såsom sjukvårdshuvudmän, beslutar inte vi här i kammaren över försäkringen. Ersättning för behandlingsskador regleras genom skadeståndslagen. Vi kan inte ålägga sjukvårdshuvudmännen skyldigheter utöver skadeståndslagen vad gäller äldre

*Ersättning för
behandlingsskador
i sjukvården*

behandlingsskador, om vi inte är beredda att stifta en särskild lag för just detta område.

Vid behandlingen av motsvarande motion både 1977 och 1978 var riksdagen inte beredd till en särskild lagstiftning på detta område utan avvisade motionskravet. Lagutskottet understryker dock att det är angeläget att drabbade patienter kan få kompensation för sina skador. Det finns säkert särskilt ömmande fall – exempelvis den s. k. sjukhussjukan – eller andra känsliga ärenden, där det är rimligt att ställa krav på en välvillig prövning. Det förekommer också. I 24 olika fall har regeringen under 1971–1978 betalat ut ersättningar till personer som skadats vid behandling på sjukvårdsinrättningar, där staten har varit huvudman. Vi anser att övriga sjukvårdshuvudmän bör inta en liknande attityd.

Herr talman! Ett enigt utskott har gjort denna bedömning, och jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

HANS NYHAGE (m):

Herr talman! Jag har inte begärt något annat än att man skall försöka finna någon form för att åstadkomma rättvisa gentemot de patienter som har drabbats av sjukhussjuka eller andra skador innan försäkringen trädde i kraft. Jag har alltså inte sagt att försäkringen skall verka retroaktivt. Jag har bara förklarat att den inte kan verka retroaktivt med mindre det i så fall vidtas alldeles speciella åtgärder. Jag inser att det är svårt att få en försäkring att verka retroaktivt. Men i någon form borde det vara möjligt att ge dessa människor en ersättning för vad som inträffat innan försäkringen trädde i kraft. Detta har jag begärt.

Jag tycker att utskottet kunde ha tillmötesgått min begäran och i alla fall undersökt på vilket sätt man skulle gå fram för att om möjligt åstadkomma en ersättningsform. Så har inte skett, samtidigt som utskottet ändå har uttalat sig positivt. Har utskottet denna klart positiva inställning att det är rimligt att ersättning utgår, borde utskottet ha följt upp det med ett konkret yrkande.

INGEMAR KONRADSSON (s):

Herr talman! I sitt betänkande uttalar ju utskottet en bestämd mening om nödvändigheten av en generös attityd från huvudmännens sida vid prövning av de äldre behandlingsskadorna. Jag tycker att vi då får lita på att så sker. Skälen mot en särskild lagstiftning för denna grupp av skador utöver vad skadeståndslagen ger överväger i detta fall. Det uttalande som utskottet gör i sitt betänkande kan användas i de fall där sådan här prövning sker.

HANS NYHAGE (m):

Herr talman! Jag vill gärna ta fasta på det som senast sades, nämligen att det uttalande som utskottet har gjort kan leda till att dessa frågor behandlas på ett gentemot de drabbade generöst sätt.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 8 Utgifterna på kapitalbudgeten inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde

Nr 105

Torsdagen den
15 mars 1979

Föredrogs trafikutskottets betänkande 1978/79:12 med anledning av propositionen 1978/79:100 såvitt avser utgifterna på kapitalbudgeten för budgetåret 1979/80 inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde jämte motioner.

*Utgifterna på
kapitalbudgeten
inom kommunika-
tionsdepartemen-
tets verksamhets-
område*

TALMANNEN:

I fråga om detta betänkande hålles gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga punkter i betänkandet.

I det följande redovisas endast de punkter, vid vilka under överläggningen framställts särskilda yrkanden.

Punkten 2 (Postverkets anslagsbehov)

Regeringen hade i propositionen 1978/79:100 bil. 9 (kommunikationsdepartementet) föreslagit riksdagen (s. 173–184) att till Posthus m. m. för budgetåret 1979/80 anvisa ett investeringsanslag av 109 700 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1978/79:379 av Rune Torwald (c) och Gunnar Björk i Gävle (c), vari hemställts att riksdagen hos regeringen begärde att ett förslag till organisation, baserat på sju regioner med bibehållande av nuvarande regionförvaltningsorter, förelades nästkommande riksmöte, samt

1978/79:1431 av Rune Ångström (fp) och Göte Pettersson (fp).

Utskottet hemställde

att riksdagen skulle

1. till Posthus m. m. för budgetåret 1979/80 anvisa ett investeringsanslag av 109 700 000 kr.,

2. avslå motionen 1978/79:379 om förslag till ändrad regionindelning för postverket,

3. lämna motionen 1978/79:1431 om postservice i glesbygder utan åtgärd.

Reservation hade avgivits

1. beträffande förslag till organisation för postverket av Rune Torwald (c) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:379 hos regeringen begärde att ett förslag till organisation för postverket, baserat på sju regioner med bibehållande av nuvarande regionförvaltningsorter, förelades nästkommande riksmöte.

Torsdagen den
15 mars 1979

*Utgifterna på
kapitalbudgeten
inom kommunika-
tionsdepartemen-
tets verksamhets-
område*

Punkten 3 (Televerkets anslagsbehov) .

Regeringen hade (s. 185–205) föreslagit riksdagen att till Teleanläggningar m. m. för budgetåret 1979/80 anvisa ett investeringsanslag av 1 198 100 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna 1978/79:959 av Sven Mellqvist m. fl. (s), 1978/79:1408 av Kurt Hugosson (s) och Karl-Erik Svartberg (s), 1978/79:1422 av Eric Rejdnell (fp) och Margot Håkansson (fp) samt 1978/79:1938 av Lilly Bergander m. fl. (s).

Utskottet hemställde
att riksdagen skulle

1. till Teleanläggningar m. m. för budgetåret 1979/80 anvisa ett investeringsanslag av 1 198 100 000 kr.,
2. lämna motionen 1978/79:959 om televerkets investeringsprogram för telefonrörelsen utan åtgärd,
3. avslå motionen 1978/79:1938 om televerkets produktionsinriktning,
4. avslå motionen 1978/79:1408 om annonser i telefonkatalogen m. m.,
5. avslå motionen 1978/79:1422 om knappvalsapparater för synskadade.

Reservation hade avgivits

2. beträffande motiveringen för utskottets hemställan under 4 av Sven Mellqvist, Essen Lindahl, Nils Hjorth, Kurt Hugosson, Birger Rosqvist, Bertil Zachrisson och Olle Östrand (samtliga s) som ansett att utskottets yttrande i viss del skulle ha av reservanterna angiven lydelse.

KURT HUGOSSON (s):

Herr talman! I trafikutskottets betänkande nr 12 behandlas budgetpropositionens anslagstilldelning på kapitalbudgeten för nästkommande budgetår inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde. Totalt omfattar investeringsanslagen 2 270 milj. kr., men då är att märka att för SJ:s del finns även upptaget investeringsanslag i den trafikpolitiska proposition som presenterades riksdagen för ett par dagar sedan och som således vid ett senare tillfälle blir föremål för riksdagens ställningstagande.

Jag skall, herr talman, endast beröra ett par punkter i utskottets betänkande när det gäller kommunikationsverkens investeringsanslag. Jag vill först ta upp budgetpropositionens oklara redovisning beträffande regeringens ställningstagande till televerkets anslagsframställning.

Man får av presentationen i budgetpropositionen den uppfattningen att regeringen gjort stora inskränkningar i de av televerket begärda investeringsbeloppen och att televerkets planerade investeringar i telefonrörelsen skulle reduceras med ca 80 milj. kr. En sådan reduktion av investeringsvolymen skulle resultera i en sysselsättningsminskning på ca 125 man under ett år och skulle helt drabba televerkets interna leverantör Teli.

Reduktionen av anslagstilldelningen när det gäller televerkets investe-

ringsbelopp sammanhänger med att regeringen räknat med en prisutveckling med 5 %, medan televerket i sina petita utgått från de anvisningar som man har fått för petitaarbetet, nämligen 10 %. Vid förhandlingar med personalorganisationerna har dock regeringen utställt ett löfte om att därest kostnadsutvecklingen överstiger 5 % skall mera pengar över budgeten tillskjutas, så att televerkets investeringsprogram kan genomföras.

På grund av regeringens egendomliga behandling av televerkets investeringsprogram gör utskottet i anledning av en socialdemokratisk motion ett enhälligt uttalande om vikten av att det program som förutsatts i propositionen verkligen kommer till stånd. Jag vill, herr talman, understryka detta genom att direkt citera ur utskottets betänkande:

”Utskottet vill understryka vikten av att det investeringsprogram som förutsatts i propositionen verkligen kan komma till stånd och vill i sammanhanget erinra om de möjligheter som föreligger för regeringen att – därest av konjunkturmässiga eller andra skäl så påkallas – utnyttja den marginal utöver investeringsramen som beräknats jämväl för televerkets del.”

Utskottet uttalar också enhälligt följande som rättesnöre för regeringens handlande:

”I likhet med motionärerna” – de socialdemokratiska ledamöterna i trafikutskottet – ”finner också utskottet det viktigt att teledistributionen även framdeles sker i statlig regi och att televerket därför får goda möjligheter att delta aktivt i utveckling och marknadsföring på detta område.”

Jag tycker att det är nödvändigt med tanke på regeringens mycket oklara formulering i budgetpropositionen att till kammarens protokoll notera de enhälliga uttalanden som trafikutskottet har gjort när det gäller televerkets investeringar. Det får inte bli en reduktion av det anslagsbelopp som det gäller, och det är ytterst beklagligt att regeringen i så oklara formuleringar har angivit televerkets investeringsramar.

Herr talman! En annan punkt i kapitalbudgeten som jag något vill kommentera gäller vägverkets förrådsfond. Vi har från socialdemokratiskt håll under de senaste åren krävt att denna fond skall avskaffas och att vägverkets medel för anskaffning av vägmaskiner, fordon och liknande saker inte skall detaljregleras av riksdagen via kapitalbudgeten. En myndighet som har en programbudget med en omslutning av ca fyra miljarder bör själv kunna få avgöra i vilken utsträckning vägmaskiner och fordon skall införskaffas. Erforderliga medel för detta skall anvisas på driftbudgeten. Till detta kommer att det för vägverket och vägväsendet blir billigare om vägverket kan anskaffa egna fordon än om man skall behöva hyra fordon.

I år har vi inte motionerat i den här frågan, eftersom regeringen i budgetpropositionen aviserat att den av riksdagen tidigare beslutade budgetomläggningen kommer att genomföras fr. o. m. nästa budgetår. Denna budgetomläggning kommer nämligen att resultera i att vägverkets förrådsfond avskaffas och att de medel som f. n. anvisas via kapitalbudgeten för anskaffning av maskiner och annan utrustning kommer att tas via driftbudgeten. På kapitalbudgeten kommer endast att finnas en fastighetsfond.

Torsdagen den
15 mars 1979

*Utgifterna på
kapitalbudgeten
inom kommunika-
tionsdepartemen-
tets verksamhets-
område*

Utskottet noterar med tillfredsställelse att denna omläggning av budgeten kommer till stånd. Låt mig, herr talman, bara ge uttryck för den förhoppningen att regeringen nästa år uppfyller sitt löfte om budgetomläggning. Det är nämligen inte bara socialdemokraterna som under tidigare år har hävdad att den tingens ordning vi har nu är olämplig. Det har varit enhälliga utskottsuttalanden under flera år, men ännu har, som sagt, regeringen inte tillgodosett dessa önskemål.

Vi tar ad notam vad som står i årets budgetproposition och förutsätter att den aviserade omläggningen kommer till stånd till nästa budgetproposition.

Jag vill, herr talman, slutligen i korthet beröra reservationen 2, som fogats till utskottsbetänkandet av de socialdemokratiska ledamöterna. Reservationen sammanhänger med en händelse som inträffade förra sommaren i och med att televerket träffade avtal med det multinationella företaget ITT om att ett svenskt dotterföretag till ITT skulle bildas och överta annonsförsäljningen för telefonkatalogen.

Det avtal som televerket träffade med ITT gäller för en period av fem år. I det bildade ITT-företagets styrelse ingår representanter för televerket.

Denna händelse väckte en våldsam indignation. I de MBL-förhandlingar som föregick uppgörelsen krävde televerkets personal att därest man skulle göra någon förändring på detta område skulle förändringen innebära att man överförde annonsförsäljningen till televerket självt.

Även från riksrevisionsverket uttalades stark kritik mot handläggningen av detta ärende. Dåvarande kommunikationsministern var också ytterst kritisk.

Nu är saken som den är. Ett avtal har träffats, och det får accepteras. I det avtal som träffades har emellertid skrivits in en passus att efter den femårsperiod avtalet gäller skall det finnas möjlighet för televerket att självt överta verksamheten inom företaget. Vi har från socialdemokratisk sida i vår reservation sagt att den möjligheten nogå bör prövas.

Att ett multinationellt dotterföretag övertar annonsförsäljningen är naturligtvis i och för sig inte särskilt upphetsande. Men att man reagerat beror ju på att ITT i ett flertal länder har övertagit viktiga administrativa funktioner för olika europeiska telefonbolag. Det råder i dag stor oro bland televerkets anställda och bland anställda i svenska företag, som handhar viktiga administrativa funktioner för televerket, att man skall gå vidare på den inslagna vägen.

Vi har från socialdemokratisk sida sagt att av såväl säkerhetsmässiga som integritetsmässiga skäl är detta icke lämpligt. Viktiga administrativa funktioner som har säkerhetsmässiga och integritetsmässiga aspekter bör handhas av verket självt eller av svenska företag. Det är därför inte så underligt att personalen vid de företag som i dag svarar för tryckning och framställning av telefonkatalogerna känner stor oro för att den här verksamheten skall övergå till ITT-företaget.

I vår reservation har vi följt upp dessa synpunkter från vår motion 1408, där vi menar att det är viktigt av just säkerhetsmässiga och integritetsmässiga

skäl att den här typen av administrativa funktioner handhas av televerket eller av svenska företag. Detta betyder inte att vi vill hindra affärsutbyte med olika företag, men det vi vill slå vakt om är att administrativa funktioner alltid handhas av antingen televerket självt eller svenska företag.

Herr talman! Jag vill med dessa ord yrka bifall till reservationen 2 vid utskottets betänkande.

RUNE TORWALD (c):

Herr talman! Jag tänker i det här korta inlägget närmast beröra min reservation nr 1, och jag håller mig i argumentationen huvudsakligen till vad utskottet anför på s. 4 och 5.

Vi fattade 1976 beslut om en ändrad organisation för postverket, och det förutsattes att den skulle leda till att de övergripande planeringsfunktionerna skulle förstärkas. Man skulle också utöka delegeringen av ansvar från central till regional och lokal nivå. Centralförvaltningens operativa roll skulle tonas ner i den nya organisationen, och den regionala förvaltningen skulle få en ny roll. Vidare förutsattes att decentraliseringen till främst lokal nivå, som organisationen skulle innebära, skulle leda till en minskning av personalen i centraladministrationen och den regionala förvaltningen med minst 15 resp. 30 %.

Jag har i min motion visat att några tendenser i den riktningen ännu inte finns att spåra när det gäller den administrativa personalens fördelning inom postverket.

Det var ju så att postverket ursprungligen föreslog att man skulle dela in landet liksom nu i sju regioner men att man skulle flytta regionorten Gävle till Örebro och därefter sortera om landskapen på ett ganska ingripande sätt. Efter många överväganden stannade utskottet för att beställa åtta regioner, med något mindre omsortering av postkontor under regionalförvaltningarna till följd.

Nu har det emellertid blivit så att den åttonde regionen Örebro ännu inte tagits i anspråk "av resursskäl", som postverket skriver i sin årsberättelse. Sanningen torde snarare vara att man har drabbats av eftertankens kranka blekhet och kommit underfund med att man håller på att dra på sig en betydligt större kostym än man behöver på regionalförvaltningens område.

Vid hearing inför utskottet var det uppenbart att generaldirektör Ove Rainer med förtjusning skulle se en neddragning till sju regioner igen, men av någon åtminstone för mig helt obegriplig anledning anser han tydligen att sådana omorganisationer bäst sker genom att man byter lokaliseringssorter för regionalförvaltningarna. I detta fall var man tydligen ute efter att dra in Sundsvall; förra gången var det Gävle.

För egen del – och jag har haft många kontakter med tjänstemän på regionalt plan inom postverket som delar min uppfattning – anser jag att det inte finns någon som helst anledning att ha fler regionala förvaltningar än sju. Det finns heller inga bärande rationella skäl för att flytta lokaliseringarna för dessa sju regioner från de orter där de är nu. Det leder enbart till att personal

*Utgifterna på
kapitalbudgeten
inom kommunika-
tionsdepartemen-
tets verksamhets-
område*

tvungas flytta utan att det på något sätt innebär besparingar för verket. Det är tvärtom så att man avser att inskränka omfattningen av regionernas personal, och då är det ganska orimligt att man i samband med att dra in personal också skulle tvinga stora delar att flytta bara för att man vill byta orter för deras basering.

Herr talman! Av rationalitetsskäl och ekonomiska skäl yrkar jag bifall till reservationen I, som innebär att riksdagen hos regeringen begär ett förslag till organisation för postverket, baserat på sju regioner med bibehållande av nuvarande regionförvaltningsorter, till nästkommande riksmöte.

ROLF SELLGREN (fp):

Herr talman! I anslutning till kapitalbudgeten inom kommunikationsdepartementets område har en rad motioner avlämnats. Jag hoppas att det från motionärernas sida inte betraktas som en oartighet att jag i huvudsak begränsar mitt korta anförande till de motioner som föranlett reservationer från några av utskottets ledamöter. De övriga motionerna har fått en så positiv behandling som det varit möjligt av utskottet. Jag vill nämna några motioner.

När det gäller motion nr 959 av Sven Mellqvist m. fl. om att säkerställa televerkets investeringsprogram finns det redan i propositionen en tillfredsställande skrivning. Utskottet har dessutom betonat vikten av att det investeringsprogram som förutsatts av televerket verkligen skall komma till stånd. Det innebär att den motion som herr Hugosson har redogjort för i sak inte ändrar någonting; det har blivit samma skrivning i alla fall. Det är dock ett påpekande. Men den verkan som herr Hugosson ville tillmäta den har den inte haft.

Vidare har utskottet i anslutning till motion nr 1422 av Eric Rejdnell och Margot Håkansson om åtgärder för att underlätta för synskadade att använda de nya knappvalsapparaterna skrivit mycket positivt. Utskottet förutsätter alltså att televerket i samråd med intresseorganisationerna bidrar till en för de synskadade lämplig lösning.

Jag vill också kommentera reservationen I av herr Torwald. Reservanten hänvisar till riksdagens beslut 1976, då verkets nuvarande organisationsplan beslöts, och begär nu ett nytt förslag till organisation för postverket, baserat på sju regioner.

Den omständigheten att den organisation, som riksdagen beslutade om för tre år sedan ännu inte helt genomförts, ger ingen anledning att nu kräva en översyn. Avsikten med den nya organisationen var att bättre utnyttja organisationens resurser, dvs. att öka effektiviteten. I utskottsbetänkandet framhålls också att postverkets nya organisation skulle bidra till högre effektivitet, genom att bl. a. möjliggöra ökade satsningar på marknads- och serviceområdena, teknisk utveckling, förstärkning av planeringen samt – inte minst – en ökad delegering från central nivå och ett ökat operativt ansvar på lokal nivå. Det sistnämnda är enligt min mening speciellt viktigt i ett så marknadsstyrt företag som postverket.

Enligt vad utskottet kunnat se har den organisatoriska utvecklingen inom

postverket inneburit att verket i allt väsentligt utvecklats enligt intentionerna i beslutet år 1976. Det finns alltså ingen anledning att riksdagen nu går in och kräver att ett nytt organisationsförslag, baserat på sju regioner, skall läggas fram till nästa riksmöte. Enligt vad jag själv inhämtat pågår inom postverket en särskild uppföljning av den regionala organisation som inrättades 1976. En redovisning kommer att lämnas till departementet.

Jag yrkar alltså bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationen 1.

Utskottets socialdemokratiska ledamöter har reserverat sig beträffande motiveringen för utskottets förslag till avslag på Kurt Hugossons och Karl-Erik Svartbergs motion nr 1408.

Reservanterna yrkar själva avslag på sin motion, och det är synnerligen klokt. Men deras motivering är märklig, för att inte säga försåtlig. Televerkets upphandling har gällt blott och bart försäljningen av annonser till telefonkatalogen. Det har aldrig varit tal om något annat. Det skulle vara intressant att få veta om reservanterna har några andra uppgifter. Att nämna sådana arbetsuppgifter som sättning, bindning och tryckning och koppla dessa till säkerhetsmässiga aspekter och integritetsaspekter är att skjuta långt över målet.

Telefonkatalogen är en offentlig publikation, tillgänglig för alla. Den omfattar bl. a. svenska hushåll och företag, sorterade efter telefonnummer. Formerna för framställning av denna publikation kan, enligt min mening, inte anses vara känsliga från integritetssynpunkt.

Sedan är det ju så att televerket i sin upphandling av olika tjänster skall följa upphandlingskungörelsen. Det innebär bl. a. att verket skall utnyttja de konkurrensmöjligheter som finns och behandla anbud och anbudsgivare objektivt.

Det måste då vara fel att utestänga t. ex. Standard Radio, som är det svenska ITT-företaget. Det företaget har liksom andra svenska företag sina register underställda datainspektionen, där Kurt Hugosson också har särskilda förankringar.

Om man skall pricka Standard Radio eller Teleannons AB, som bildats för annonsförsäljning, skall riksdagen undanta företaget från upphandlingskungörelsen, vilket skulle gälla all statlig upphandling. Därmed skulle andra statliga myndigheter och verk, som försvaret och statens järnvägar, inte få ha med företaget att göra.

Kurt Hugosson hänvisade också till den kritik som riksrevisionsverket skulle ha riktat mot televerkets upphandling. Jag vill göra ett tillrättaliggande och framhålla att den kritiken mera gällde detaljer och formella saker och kom först sedan kommunikationsministern hade begärt utredningen av riksrevisionsverket.

Jag skall be att få citera ett litet avsnitt ur utredningen: "Den utredning som företagits inom ramen för remissärendet ger dock inte belägg för att bristerna i förevarande ärende har medfört att upphandlingskungörelsens grundläggande krav på affärsmässighet och objektivitet har åsidosatts."

Riksrevisionsverket konstaterade också att antalet anbudsgivare vid detta

Torsdagen den
15 mars 1979

*Utgifterna på
kapitalbudgeten
inom kommunika-
tionsdepartemen-
tets verksamhets-
område*

tillfälle var till fyllest med hänsyn till konkurrensen. Någon diskriminering av utländska företag får ej ske, och televerket behövde ej heller underställa regeringen ärendet för prövning. Beslutet kunde inte heller överklagas. De "brister" som riksrevisionsverket funnit berör närmast televerkets formella handläggning av upphandlingens initialskede.

Det här räcker, herr talman, för att jag skall kunna yrka avslag på reservationen 2 och bifall till utskottets hemställan. Mitt bifallsyrkande gäller också de övriga punkterna i utskottets betänkande nr 12.

RUNE TORWALD (c) kort genmäle:

Herr talman! Om man har fått klart för sig att man tagit ett beslut som leder till onödiga utgifter utan att man uppnår några rationella vinster men däremot problem för berörd personal, bör man inte tveka att snabbt justera det beslutet. Man befinner sig ännu i den ovanligt gynnsamma situationen att ett bifall till reservationen 1 inte innebär ökade utan tvärtom minskade kostnader för postverket och samtidigt en tryggare situation för berörd personal.

KURT HUGOSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! När det gäller televerkets investeringar säger utskottets talesman att den socialdemokratiska motionen var onödig och att de investeringar som televerket har begärt är säkerställda i enlighet med de skrivelser som finns i budgetpropositionen.

Sanningen är den, herr talman, att personalorganisationerna har tvingats till en förhandling, där regeringen har utlovat att televerket inte skall få någon reduktion av sina investeringar. Utskottet har – för att undanröja oklarheter i regeringens skrivning – tvingats att enhälligt utveckla de här synpunkterna på s. 9 i utskottets betänkande. Jag tror att det var utomordentligt värdefullt att den socialdemokratiska motionen 959 väcktes. Nu är det helt klart att investeringsramarna för televerket icke skall naggas i kanten.

När det sedan gäller reservationen 2 för utskottets talesman en mycket egendomlig argumentering. Vi har inte vare sig i motionen eller i reservationen framfört någon kritik som innebär att det avtal som träffats med Standard Radio och ITT-företagen skulle stå i strid med upphandlingskungörelsen. Däremot gjorde förutvarande kommunikationsministern Bo Tureson uttalanden där han sade att han tyckte att det var ett olyckligt avtal televerket träffat, och att det hade varit bättre att televerket hade talat med regeringen innan man träffade detta avtal.

Vad vi har fört fram motionsvägen och understryker i reservationen är att vi för framtiden vill slå vakt om de administrativa funktioner – t. ex. tryckning och bindning av telefonkataloger och liknande – som ITT har övertagit för telefonbolag i andra europeiska länder. Vi menar – och det tycker vi att vi kan göra med rätta – att den typen av administrativa funktioner av såväl säkerhetsmässiga som integritetsmässiga skäl bör ligga kvar hos televerket. Vi vill från vår sida klart understryka att den typen av administrativa funktioner skall åvila televerket eller televerket närstående företag.

ROLF SELLGREN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Hugossons historieskrivning – att justeringar skulle ha gjorts i propositionen efter förhandlingar med facket – är inte riktigt korrekt. Jag är sanningsvittne när jag säger att de justeringar och förtydliganden som gjordes i propositionen och som gav grund för televerket att fullfölja sitt program, gjordes innan några förhandlingar hade skett med de andra parterna. Jag är sanningsvittne i det avseendet.

Jag sade närmast att motionen inte har ändrat någonting i sak. Det står jag också för.

Sedan tycker herr Hugosson att den kritik är märklig som jag anfört mot socialdemokraternas reservation. Reservationen är märklig. Jag frågade om herr Hugosson har något underlag för påståendet att uppdraget till Teleanons skulle vidgas till att även gälla andra uppgifter, som t. ex. det man i reservationen anför ängslan över – tryckning, sättning och bindning av katalogerna, uppgifter som enligt honom skulle vara ur säkerhetsmässiga och integritetsmässiga aspekter mycket tvivelaktiga och tveksamma. Vad har herr Hugosson för grund för ett påstående om att en sådan utveckling skall kunna äga rum?

Ytterligare några ord, herr talman, beträffande televerkets investeringsanslag och den ängslan man upplevde över att televerket inte fullt ut fick det anslag som det hade äskat. Televerkets äskande var i storleksordningen 1,1 miljarder kronor, men föredragande statsrådet hade prutat ned det med 80 milj. kr.

Herr Hugosson vill göra gällande att det, om en sådan prutning verkligen skulle genomföras, så att televerket inte skulle få tillgång även till den summan, skulle uppstå arbetslöshet för 125 personer. Jag vet att man behöver tillgripa ett alldeles särskilt räknestycke för att komma fram till det resultatet, men jag tycker inte att man nu behöver diskutera detta, eftersom det är klart uttryckt redan i propositionen, dvs. innan motionen väcktes, och därtill ytterligare bekräftas genom motionens krav och det uttalande som utskottet har gjort, att någon oro inte behöver föreligga för att televerket inte skall kunna fullfölja sitt program.

KURT HUGOSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Några ord i korthet beträffande televerkets investeringar. Det är bra att regeringens talesman, herr Sellgren, även för kammarprotokollet redovisar vad ett enhälligt utskott har uttalat, nämligen att det icke får bli några prutningar på televerkets investeringsramar, att någon neddragning av dessa med 80 miljoner inte får äga rum och att någon personalreduktion därmed inte får ske. Det har alltså ett enhälligt utskott uttalat med anledning av den socialdemokratiska motionen.

Slutligen frågar Rolf Sellgren vad jag har för anledning att misstänka att andra administrativa funktioner inom telerörelsen skulle övergå till multinationella företag. Låt mig bara hänvisa till vad som har hänt inom övriga länders telefonrörelser, där ITT har börjat med att överta annonsförsäljningen för telefonkataloger – något som i och för sig är helt ointressant i detta

Torsdagen den
15 mars 1979

*Utgifterna på
kapitalbudgeten
inom kommunika-
tionsdepartemen-
tets verksamhets-
område*

sammanhang – men där företaget sedan successivt har gått vidare och övertagit olika administrativa funktioner.

Det är det vi inte vill vara med om i Sverige, och det är därför som vi från socialdemokratiskt håll vill göra denna markering av att så inte får ske. Det är också det som är bakgrunden till att vi anser att riksdagen skall biträda reservationen 2 vid utskottets betänkande.

ROLF SELLGREN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det har sagts i propositionen, i utskottsbetänkandet och här i kammaren i dag att televerket skall ha möjlighet att fullfölja sitt investeringsprogram. Det må väl stå klart, när det nu har fastslagits tre gånger.

Vidare tycker jag att herr Hugosson och de övriga reservanterna har mycket dålig grund för att föra in misstanken om att det svenska ITT-företaget skall få ytterligare uppgifter i detta sammanhang. Man har mycket litet på fötterna när man på blotta misstanken och med hänvisning till vad som har hänt i andra länder skriver sådana reservationer.

Jag skall här be att få hänvisa till två likalydande brev från juli 1978, som är undertecknade av Standard Radio & Telefon AB och ställda till verkställande direktören, Elanders Boktryckeri AB, Kungsbacka, resp. till verkställande direktören, Wezäta-Melins AB, Göteborg. I breven sägs klart ut att man inte har några som helst avsikter att offerera ytterligare tjänster i detta sammanhang. Jag vill citera följande stycke ur breven:

”Sanningen är att vi inte har intresse av att handlägga tryckning och bindning av de svenska telefonkatalogerna och att vi därför inte har för avsikt att vid eventuell förfrågan från Televerket inför nästa avtalsperiod avge anbud.”

Detta är väl klara verba, herr Hugosson, och visar hur ogrundad reservationen är i det här avseendet.

GUSTI GUSTAVSSON (s):

Herr talman! I detta betänkande från trafikutskottet behandlas bl. a. motion nr 953, som jag är ansvarig för. Jag har inte begärt ordet för att yrka bifall till motionen, för det torde vara ganska utsiktslöst när utskottet enhälligt har beslutat att avstyrka den, utan jag har begärt ordet för att bemöta och tillrättalägga en del felaktiga uppgifter i betänkandet.

Det sägs bl. a. i betänkandet: ”--- kommer emellertid enligt motionen Ängelholm-Hälsingborgs flygplats att få svårt att hävda sig i konkurrensen gentemot Kastrup.”

Detta har vi inte sagt i motionen, och det kan vem som helst kontrollera genom att läsa innantill i den. Vad vi har sagt är att Ängelholm-Helsingborgs flygplats skulle få svårt att hävda sig gentemot Sturup, om man inte kan erbjuda researrangörerna samma ekonomiska villkor som de får på Sturup. Detta har också visat sig vara en riktig bedömning, då charterresor som var inplanerade under föregående år från Ängelholms flygplats till London och Paris överflyttades till Sturup på grund av de ekonomiska fördelar som man erhåller där.

Utskottet konstaterar självt att antalet charterresenärer från Ängelholms flygplats minskade under år 1978 från ca 3 300 år 1977 till ca 3 100 år 1978. Utskottet har här redovisat felaktiga siffror. Enligt Linjeflygs egen statistik – och den torde vara riktig – utgjorde det totala antalet charterresor från Ängelholm under år 1977 7 530, icke 3 300, och under år 1978 var det totala antalet charterresenärer 3 143, icke 1 100.

Så säger utskottet vidare: "Den trafikutvecklingen har enligt luftfartsverkets uppfattning inget samband med stimulansåtgärderna på Sturup."

Det är ett märkligt konstaterande. Det förhåller sig ju helt tvärtom, och detta stämmer också tidsmässigt och på andra sätt. Det är sedan man satte in subventioneringen på Sturup och uppmanade researrangörerna att flytta sina resor dit som nedgången i charterresorna från Ängelholm har minskat. Det är alltså ett helt felaktigt konstaterande som utskottet här gör.

"Enligt kommunikationsministerns mening är det framför allt andra faktorer än luftfartsverkets avgifter som är avgörande för valet av inrikesflygplats inom landet för charterflygningar", säger utskottet vidare.

Jag skulle vilja fråga: Finns det inrikesflygplatser någon annanstans än inom landet? Vilka andra faktorer än utgifterna skulle vara avgörande för valet av flygplats i det här fallet? Enligt researrangörerna själva är det de ekonomiska fördelarna som erbjuds dem om de flyttar sina charterresor till Sturup som är orsaken till att de flyttat sina charterresor dit. Och självfallet är det så.

Ängelholm-Helsingborgs flygstation utbyggdes under år 1978 så att man nu förfogar över nära tredubbelt större utrymme. Där är även hänsyn tagen till en ökad chartertrafik med bl. a. lokaler för polis- och tullmyndighet. Det är därför märkligt att man från luftfartsverkets sida samtidigt som detta sker går ut och erbjuder researrangörerna ekonomiska fördelar om de flyttar sina charterresor därifrån till Sturup. Vi motionärer anser att när man nu byggt ut denna flygplats med hänsyn även till chartertrafik och när det finns ett stort reseunderlag inom flygplatsens upptagningsområde, så borde samma ekonomiska villkor för charterresor tillämpas på båda dessa flygplatser. För det är väl ändå Kastrup som man skall konkurrera med och inte med sina egna flygplatser?

Jag tror inte heller att alla de resenärer som tidigare har flugit från Ängelholms flygplats nu i stället företar sina charterresor från Sturup. I den delen av landet har man nämligen betydligt bättre förbindelser till Kastrup utanför Köpenhamn än till Sturup, och därför kommer nog en stor del av dem att hellre resa från Kastrup.

ROLF SELLGREN (fp):

Herr talman! Ängelholms flygplats är främst avsedd för inrikesflyget, och utbyggnaden av den har främst skett för att man skulle utveckla inrikesflyget.

Det finns i landet andra flygplatser som är lämpade för charterflyg. Konkurrensen från Kastrup gäller emellertid varken dem eller Ängelholms flygplats, utan den gäller främst Sturups flygfält – Sturup är i högre grad än de

Torsdagen den
15 mars 1979

*Utgifterna på
kapitalbudgeten
inom kommunika-
tionsdepartemen-
tets verksamhets-
område*

andra inrikesflygplatserna uppbyggd för att vara en internationell flygplats. Därför är det inte riktigt rätt att säga, som Gusti Gustavsson gjorde, att Sturups flygplats har subventionerats. Luftfartsverket har inom ramen för sina möjligheter medgivit kommersiellt motiverade rabatter på landnings- och passageraravgifter för att stimulera chartertrafik på Sturups flygplats i konkurrens med Kastrup. Det är ur den aspekten vi skall se på frågan.

GUSTI GUSTAVSSON (s):

Herr talman! Rolf Sellgren säger att flygplatsen har byggts ut främst med tanke på inrikestrafiken. Det är riktigt. Men den har också byggts ut med lokaler för bl. a. tullmyndigheterna, och dem behöver man inte om man inte har charterflyg.

Beträffande subventionerna säger Rolf Sellgren att de inte innebär några ekonomiska fördelar. Vad är de annars? För varje charterresenär som flyger från Sturup får man en ekonomisk fördel, en rabatt. Det kan inte bestridas – jag har papper på det som Rolf Sellgren kan få se om han inte har sett det förut.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2

M o m . 1

Utskottets hemställan bifölls.

M o m . 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av Rune Torwald, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Rune Torwald begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller trafikutskottets hemställan i betänkandet nr 12 punkten 2 mom. 2 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av Rune Torwald.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Rune Torwald begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 245
Nej – 19
Avstår – 2

M o m . 3

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 3

M o m . 1-3

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

M o m . 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering, dels utskottets hemställan med godkännande av den i reservationen nr 2 av Sven Mellqvist m. fl. anförda motiveringen, och förklarades den förra propositionen var med övervägande ja besvarad. Sedan Kurt Hugosson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller trafikutskottets hemställan i betänkandet nr 12 punkten 3 mom. 4 med godkännande av utskottets motivering röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med godkännande av den i reservationen nr 2 av Sven Mellqvist m. fl. anförda motiveringen.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Kurt Hugosson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	-	139
Nej	-	127
Avstår	-	1

M o m . 5

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 4-8

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

§ 9 Föredrags

Civilutskottets betänkande

1978/79:20 med anledning av propositionen 1978/79:79 om ändring i lagen (1976:296) om kriskoppling m. m. jämte motioner

Utskottets hemställan bifölls.

Nr 105

Torsdagen den
15 mars 1979

*Utgifterna på
kapitalbudgeten
inom kommunika-
tionsdepartemen-
tets verksamhets-
område*

Torsdagen den
15 mars 1979

Studiestöd m. m.

Föredrogs socialförsäkringsutskottets betänkande 1978/79:16 med anledning av propositionen 1978/79:100 i vad avser anslag för budgetåret 1979/80 till studiestöd m. m. jämte motioner.

Regeringen hade i propositionen 1978/79:100 bil. 12 (utbildningsdepartementet) under litt. F. Studiestöd m. m. punkterna F 1–F 8 och IV. Statens utlåningsfonder punkten IV:5 föreslagit riksdagen att

(F 1) till Centrala studiestödsnämnden m. m. för budgetåret 1979/80 anvisa ett förslagsanslag av 36 962 000 kr.,

(F 2) anta inom utbildningsdepartementet upprättat förslag till lag om ändring i studiestödslagen (1973:349),

(F 2) godkänna att 456 200 000 kr. av de medel som tillföll statsverket genom vuxenutbildningsavgiften och de influtna skattemedlen från de beskattade vuxenstudiestöden för budgetåret 1979/80 tillfördes anslaget Studiebidrag m. m.,

(F 2) till Studiebidrag m. m. för budgetåret 1979/80 anvisa ett förslagsanslag av 899 600 000 kr.,

(F 3) till Kostnader för avskrivning av vissa studielån med statlig kreditgaranti för budgetåret 1979/80 anvisa ett förslagsanslag av 200 000 kr.,

(F 4) godkänna att 5 600 000 kr. av de medel som tillföll statsverket genom vuxenutbildningsavgiften och de influtna skattemedlen från de beskattade vuxenstudiestöden för budgetåret 1979/80 tillfördes anslaget Ersättning till postverket och riks-försäkringsverket för deras handläggning av studiesocialt stöd,

(F 4) till Ersättning till postverket och riks-försäkringsverket för deras handläggning av studiesocialt stöd för budgetåret 1979/80 anvisa ett förslagsanslag av 3 900 000 kr.,

(F 5) till Bidrag till avlöande av föreståndare vid elevhem vid gymnasieskolor m. m. för budgetåret 1979/80 anvisa ett förslagsanslag av 600 000 kr.,

(F 6) till Bidrag till hälso- och sjukvård för studerande för budgetåret 1979/80 anvisa ett förslagsanslag av 2 255 000 kr.,

(F 7) godkänna att 15 510 000 kr. av de medel som tillföll statsverket genom vuxenutbildningsavgiften och de influtna skattemedlen från de beskattade vuxenstudiestöden för budgetåret 1979/80 tillfördes anslaget Administration av och information om vuxenstudiestöd m. m.,

(F 7) till Administration av och information om vuxenstudiestöd m. m. för budgetåret 1979/80 anvisa ett anslag om 1 000 kr.,

(F 8) godkänna att 30 000 000 kr. av de medel som tillföll statsverket genom vuxenutbildningsavgiften och de influtna skattemedlen från de beskattade vuxenstudiestöden för budgetåret 1979/80 tillfördes anslaget Bidrag till uppsökande verksamhet på arbetsplatser, m. m.,

(F 8) till Bidrag till uppsökande verksamhet på arbetsplatser, m. m. för

budgetåret 1979/80 anvisa ett anslag av 500 000 kr.,

(IV:5) godkänna att 15 000 000 kr. av de medel som tillföll statsverket genom vuxenutbildningsavgiften och de influtna skattemedlen från de beskattade vuxenstudiestöden för budgetåret 1979/80 tillfördes anslaget Studiemedelsfonden.

(IV:5) till Studiemedelsfonden för budgetåret 1979/80 anvisa ett investeringsanslag av 1 429 500 000 kr.

För budgetåret 1979/80 hade föreslagits att det maximala beloppet för inkomstprövat tillägg räknades upp från 105 kr. till 125 kr. i månaden och för behovsprövat tillägg från 175 kr. till 200 kr. i månaden. Den inkomstgräns vid vilken det inkomstprövade tillägget började reduceras hade föreslagits bli oförändrad, 38 000 kr., medan däremot den s. k. övre reduktionsgränsen, dvs. den gräns där en kraftigare reduktion än tidigare av tillägget inträdde, 54 000 kr., föreslagits höjd till 59 000 kr. Samtidigt hade den inkomstgräns som inte fick överstigas för att behovsprövat tillägg skulle kunna utgå föreslagits höjd från 38 000 kr. till 45 000 kr. Slutligen hade föreslagits att inackorderingstillägget höjdes från 260 kr. till 285 kr. i månaden och resettilläggen från 115, 150, 190, 220, 265, 300 kr. till 130, 165, 210, 250, 290, 325 kr. i månaden för avstånd om resp. 6, 13, 19, 27, 36 och 46 km.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna
1978/79:359 av Iris Mårtensson m. fl. (s),

1978/79:506 av Sven Aspling m. fl. (s), vari hemställts

1. att riksdagen beslutade att beloppet för timstudiestöd enligt studiestöds-lagen skulle utgå med 35 kr./tim. i stället för av regeringen föreslaget belopp om 30 kr./tim.,

2. att riksdagen beslutade att beloppet för inkomstbidrag inom dagstudie-stödet skulle utgå med 200 kr./dag i stället för av regeringen föreslaget belopp om 150 kr./dag,

3. att riksdagen beslutade att beloppet för internatbidrag inom dagstudie-stödet skulle utgå med 200 kr./dag i stället för av regeringen föreslaget belopp om 150 kr./dag,

4. att riksdagen beslutade att vuxenstudiestöd även skulle utgå under julferier,

5. att riksdagen beslutade om särskild dagberäkning av vuxenstudiestödet i enlighet med vad som anförts i motionen,

6. att riksdagen skulle avslå regeringens förslag under anslaget Administration av och information om vuxenstudiestöd m. m. (F 7, utbildningsdepartementet) om att medel för information om vuxenstudie-stöd skulle utgå till företagargorganisationer,

7. att riksdagen skulle avslå regeringens förslag under anslaget Bidrag till uppsökande verksamhet på arbetsplatser m. m. (F 8, utbildningsdepartemen-tet) att medel för uppsökande verksamhet skulle utgå till företagargorganisa-tioner,

8. att riksdagen beslutade fastställa gränsen för fribelopp mot egen inkomst till 60 % av basbeloppet, med motsvarande förändring för deltidsstuderande,

9. att riksdagen begärde förslag av regeringen till nästa riksmöte om de ändringar i reglerna om förskott på studiemedel som förordats i motionen,

10. att riksdagen beslutade att inkomstgränsen för oreducerat belopp för inkomstprövat tillägg inom studiehjälpen höjdes till 41 000 kr.,

11. att riksdagen till Studiebidrag m. m. (F 2, utbildningsdepartementet) för budgetåret 1979/80 anvisade ett i förhållande till regeringens förslag med 4 000 000 kr. förhöjt förslagsanslag av 903 600 000.,

12. att riksdagen till Studiemedelsfonden (IV:5, utbildningsdepartementet) för budgetåret 1979/80 anvisade ett i förhållande till regeringens förslag med 14 000 000 kr. förhöjt investeringsanslag av 1 443 500 000 kr.,

1978/79:597 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställts

1. att riksdagen uttalade sig för och hos regeringen hemställde om förslag till en ändring av det studiesociala stödet i enlighet med följande:

a. att det studiesociala stödet gjordes enhetligt och att det skulle omfatta alla över 16 år,

b. att totalbeloppet höjdes till 200 % av basbeloppet,

c. att bidragsdelen höjdes till 25 % av totalbeloppet,

d. att fribeloppet höjdes till 200 % av basbeloppet,

e. att barntillägget höjdes till 50 % av basbeloppet och att det gjordes återbetalningsfritt,

f. att äktamakeprovningen omedelbart slopades,

g. att en förändring och förbättring av återbetalningsreglerna genomfördes på ett sådant sätt att normalinkomstläget för en heltidsarbetande gjordes återbetalningsfritt och att återbetalningsbeloppet därefter ökade med stigande inkomst,

h. att hela det återstående skuldbeloppet avskrevs vid pensionering,

i. att inackorderingstillägget utgick med 390 kr. per månad,

j. att det inkomstprövade liksom det behovsprövade tillägget utgick med maximalt 250 kr.,

k. att inkomstgränsen höjdes till 48 000 kr. för det inkomstprövade tillägget,

l. att inkomstgränsen höjdes till 56 000 kr. för det behovsprövade tillägget,

m. att åldersgränsen för erhållande av inkomstprövat tillägg skulle vara 16 år,

n. att vuxenstudiestödet i sin helhet utgick som bidrag,

o. att åldersgränsen för erhållande av studiestöd höjdes till 60 år,

p. att ungdomsstuderande med resväg över 80 mil beviljades tio fria hemresor per år och att dessa fick företas med flyg,

2. att riksdagen uttalade sig för att det nuvarande studiesociala stödet borde ersättas av studielön för alla studerande över 16 år,

1978/79:709 av Margit Odelsparr (c) och Sven-Erik Nordin (c),

Nr 105

Torsdagen den
15 mars 1979

Studiestöd m. m.

1978/79:1225 av Gösta Bohman m. fl. (m), vari hemställts att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om förslag till en stegvis höjning av det s. k. totalbeloppet i studiemedelssystemet, så att det på sikt uppgick till 180 % av basbeloppet,

1978/79:1236 av Rune Johnsson i Mölndal m. fl. (c, m, fp), vari hemställts att riksdagen hos regeringen begärde förslag på grundval av centrala studiestödsnämndens (CSN) rapport om studiestöd till icke-arbetstagare i enlighet med vad som anförts i motionen,

1978/79:1237 av Wiggo Komstedt (m) och Bo Lundgren (m),

1978/79:1239 av Karl-Eric Norrby m. fl. (c), vari hemställts att riksdagen beslutade om en övergång till dagberäkning av studiebidragen till äldre studerande i gymnasial utbildning i enlighet med centrala studiestödsnämndens (CSN) förslag och inom ramen för det av regeringen föreslagna anslaget under F 2 Studiebidrag m. m.,

1978/79:1240 av Hans Nyhage m. fl. (m), vari hemställts att riksdagen beslutade att från anslaget Bidrag till uppsökande verksamhet på arbetsplatser m. m. skulle för budgetåret 1979/80 utgå dels 19 milj. kr. i bidrag till uppsökande verksamhet på arbetsplatser, dels 6 milj. kr. i bidrag till utbildning av fackliga studieorganisatörer, vilket innebar en minskning av anslaget med 5 milj. kr.,

1978/79:1241 av Johan Olsson (c),

1978/79:1633 av Rolf Hagel (apk) och Alf Lövenborg (apk), vari hemställts att riksdagen hos regeringen begärde

1. att studiemedlen successivt ersattes med studielön på så sätt att totalbeloppet fr. o. m. den 1 juli 1979 höjdes till 35 000 kr. per år och bidragsdelen för budgetåret 1979/80 till 25 % av totalbeloppet, 1980/81 till 50 %, 1981/82 till 75 % och 1982/83 till att motsvara hela beloppet, som i sin tur skulle höjas i takt med stigande levnadskostnader,

2. att studiestödet skulle utgå till alla studerande fr. o. m. första årskursen i gymnasiet, samt

1978/79:1806 av Inger Lindquist (m) och Ove Nordstrandh (m), vari hemställts att riksdagen uttalade att rätt till studiemedel borde tillkomma alla som deltog i undervisning som bedrevs av de erkända studieförbunden i form av studieplansbundna universitetsciklar med av universitetet anvisade lärare och efter fastställt examinationsförfarande.

Utskottet hemställde
att riksdagen skulle

1. beträffande inkomstprövat och behovsprövat tillägg med bifall till propositionen 1978/79:100 i motsvarande delar samt med avslag på motionerna 1978/79:506, yrkandet 10, och 1978/79:597, yrkandena 1 j–m, anta 3 kap. 10 och 11 §§ förslaget till lag om ändring i studiestödslagen (1973:349),
2. beträffande inackorderingstillägg med bifall till propositionen i motsvarande del och med avslag på motionen 1978/79:597, yrkandena 1 i och p, anta 4 kap. 7 § förslaget till lag om ändring i studiestödslagen,
3. beträffande ekonomiska villkor vid bristyrkesutbildning avslå motionerna 1978/79:359 och 1978/79:1241,
4. beträffande slopande av äktamakeprövningen avslå motionen 1978/79:597, yrkandet 1 f,
5. beträffande fribelopp mot egen inkomst avslå motionen 1978/79:506, yrkandet 8, och motionen 1978/79:597, yrkandet 1 d,
6. beträffande studiemedlens belopp och åldersgräns för studiemedel avslå motionen 1978/79:597, yrkandena 1 b, c, e och o, och motionen 1978/79:1633, yrkandet 1 i motsvarande del,
7. beträffande återbetalning av studiemedel avslå motionen 1978/79:597, yrkandena 1 g och h,
8. beträffande nivån på och konstruktionen av det framtida studiestödet avslå motionen 1978/79:1225, motionen 1978/79:79:597, yrkandena 1 a och 2, och motionen 1978/79:1633, yrkandet 1 i motsvarande del och yrkandet 2,
9. beträffande studiestöd till deltagare i studieplansbundna universitetscirklar avslå motionen 1978/79:1806,
10. beträffande studiestöd till utländska studerande avslå motionen 1978/79:1237,
11. beträffande förskott på studiemedel avslå motionen 1978/79:506, yrkandet 9,
12. beträffande tilldelning och återbetalning av särskilt vuxenstudiestöd avslå motionen 1978/79:597, yrkandet 1 n,
13. beträffande särskilt vuxenstudiestöd under julferier och dagberäkning av stödet med bifall till motionen 1978/79:506, yrkandena 4 och 5, och motionen 1978/79:1239 dels anta nya av utskottet föreslagna lydelse av 7 kap. 5, 7 och 8 §§ studiestödslagen, dels besluta att i lagen skulle införas en ny paragraf, 7 kap. 5 a §, med av utskottet föreslagen lydelse, dels ock anta ingressen i propositionens förslag till lag om ändring i studiestödslagen med av utskottet föreslagen lydelse,
14. beträffande nivån på timstudiestöd och dagstudiestöd med bifall till propositionen i motsvarande delar och med avslag på motionen 1978/79:506, yrkandena 1–3, anta 5 kap. 4 § och 6 kap. 6 § förslaget till lag om ändring i studiestödslagen,
15. beträffande timstudiestöd och dagstudiestöd till icke arbetstagare avslå motionen 1978/79:1236,

16. anta det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändring i studiestödslagen i vad det inte behandlats under mom. 1, 2, 13 och 14 ovan,

17. till Centrala studiestödsnämnden m. m. för budgetåret 1979/80 anvisa ett förslagsanslag av 36 962 000 kr.,

18. godkänna att 456 200 000 kr. av de medel som tillföll statsverket genom vuxenutbildningsavgiften och de influtna skattemedlen från de beskattade vuxenstudiestöden för budgetåret 1979/80 tillfördes anslaget Studiebidrag m. m.,

19. med bifall till propositionens förslag och med avslag på motionen 1978/79:506, yrkandet 11, till Studiebidrag m. m. för budgetåret 1979/80 anvisa ett förslagsanslag av 899 600 000 kr.,

20. till Kostnader för avskrivning av vissa studielån med statlig kreditgaranti för budgetåret 1979/80 anvisa ett förslagsanslag av 200 000 kr.,

21. godkänna att 5 600 000 kr. av de medel som tillföll statsverket genom vuxenutbildningsavgiften och de influtna skattemedlen från de beskattade vuxenstudiestöden för budgetåret 1979/80 tillfördes anslaget Ersättning till postverket och riks försäkringsverket för deras handläggning av studiesocialt stöd,

22. till Ersättning till postverket och riks försäkringsverket för deras handläggning av studiesocialt stöd för budgetåret 1979/80 anvisa ett förslagsanslag av 3 900 000 kr.,

23. till Bidrag till avlönande av föreståndare vid elevhem vid gymnasieskolor m. m. för budgetåret 1979/80 anvisa ett förslagsanslag av 600 000 kr.,

24. till Bidrag till hälso- och sjukvård för studerande för budgetåret 1979/80 anvisa ett förslagsanslag av 2 255 000 kr.,

25. beträffande medel till företagorganisationerna för information om vuxenstudiestöd avslå motionen 1978/79:506, yrkandet 6,

26. godkänna att 15 510 000 kr. av de medel som tillföll statsverket genom vuxenutbildningsavgiften och de influtna skattemedlen från de beskattade vuxenstudiestöden för budgetåret 1979/80 tillfördes anslaget Administration av och information om vuxenstudiestöd m. m.,

27. till Administration av och information om vuxenstudiestöd m. m. för budgetåret 1979/80 anvisa ett anslag om 1 000 kr.,

28. beträffande vuxenutbildningsnämndernas sammansättning avslå motionen 1978/79:709,

29. beträffande medel till företagorganisationer för uppsökande verksamhet på arbetsplatser m. m. avslå motionen 1978/79:506, yrkandet 7,

30. med bifall till propositionens förslag och med avslag på motionen 1978/79:1240 godkänna att 30 000 000 kr. av de medel som tillföll statsverket genom vuxenutbildningsavgiften och de influtna skattemedlen från de beskattade vuxenstudiestöden för budgetåret 1979/80 tillfördes anslaget Bidrag till uppsökande verksamhet på arbetsplatser, m. m.,

31. till Bidrag till uppsökande verksamhet på arbetsplatser m. m. för budgetåret 1979/80 anvisa ett anslag av 500 000 kr.,

32. godkänna att 15 000 000 kr. av de medel som tillföll statsverket genom vuxenutbildningsavgiften och de inbetalda skattemedlen från de beskattade vuxenstudiestöden för budgetåret 1979/80 tillfördes anslaget Studiemedelsfonden, :

33. med bifall till propositionens förslag och med avslag på motionen 1978/79:506, yrkandet 12, till Studiemedelsfonden för budgetåret 1979/80 anvisa ett investeringsanslag av 1 429 500 000 kr.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande inkomstprövat tillägg av Sven Aspling, Helge Karlsson, Doris Håvik, Ralf Lindström, Christer Nilsson, Lars-Åke Larsson och Stig Gustafsson (samtliga s) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen beträffande inkomstprövat och behovsprövat tillägg med bifall till propositionen 1978/79:100 i motsvarande delar och till motionen 1978/79:506, yrkandet 10, samt med anledning av motionen 1978/79:597, yrkandena 1 j-m, dels skulle anta 3 kap. 10 och 11 §§ förslaget till lag om ändring i studiestödslagen (1973:349), dels ge regeringen till känna vad reservanterna anfört om höjning av inkomstgränsen för oreducerat inkomstprövat tillägg,

2. beträffande fribelopp mot egen inkomst av Sven Aspling, Helge Karlsson, Doris Håvik, Ralf Lindström, Christer Nilsson, Lars-Åke Larsson och Stig Gustafsson (samtliga s) som ansett att utskottet under 5 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:506, yrkandet 8, och med anledning av motionen 1978/79:597, yrkandet 1 d, skulle anta av reservanterna föreslagen lydelse av 4 kap. 16 och 19 §§ studiestödslagen (1973:349),

3. beträffande nivån på och konstruktionen av det framtida studiestödet av Allan Åkerlind (m) och Blenda Littmarck (m) som ansett att utskottet under 8 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:1225 och med avslag på motionen 1978/79:597, yrkandena 1 a och 2, samt motionen 1978/79:1633, yrkandet 1 i motsvarande del och yrkandet 2, begärde förslag från regeringen till en plan för höjning av studiemedlens totalbelopp, så att det på sikt uppgick till 180 % av basbeloppet,

4. beträffande förskott på studiemedel av Sven Aspling, Helge Karlsson, Doris Håvik, Ralf Lindström, Christer Nilsson, Lars-Åke Larsson och Stig Gustafsson (samtliga s) som ansett att utskottet under 11 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:506, yrkandet 9, gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

5. beträffande nivån på timstudiestöd och dagstudiestöd av Sven Aspling, Helge Karlsson, Doris Håvik, Ralf Lindström, Christer Nilsson, Lars-Åke

Larsson och Stig Gustafsson (samtliga s) som ansett att utskottet under 14 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:506, yrkandena 1-3, och med anledning av propositionen i motsvarande delar skulle anta 5 kap. 4 § och 6 kap. 6 § förslaget till lag om ändring i studiestödslagen (1973:349) med den lydelse reservanterna föreslagit,

6. beträffande timstudiestöd och dagstudiestöd till icke arbetstagare av Maj Pehrsson, Gösta Andersson, Elis Andersson, Christina Rogestam och Martin Olsson (samtliga c) som ansett att utskottet under 15 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:1236 gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

7. beträffande medelsanvisning till anslagen Studiebidrag m. m. och IV:5 Studiemedelsfonden av Sven Aspling, Helge Karlsson, Doris Håvik, Ralf Lindström, Christer Nilsson, Lars-Åke Larsson och Stig Gustafsson (samtliga s) som – under förutsättning av bifall till reservationerna nr 1 och 2 – ansett att utskottet bort hemställa

dels under 19

att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:506, yrkandet 11, och med anledning av propositionen till Studiebidrag m. m. för budgetåret 1979/80 anvisade ett förslagsanslag av 903 600 000 kr.,

dels under 33

att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:506, yrkandet 12, och med anledning av propositionen till Studiemedelsfonden för budgetåret 1979/80 anvisade ett investeringsanslag av 1 443 500 000 kr.,

8. beträffande medel till företagargrupper för information om vuxenstudiestöd av Sven Aspling, Helge Karlsson, Doris Håvik, Ralf Lindström, Christer Nilsson, Lars-Åke Larsson och Stig Gustafsson (samtliga s) som ansett att utskottet under 25 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:506, yrkandet 6, gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

9. beträffande medel till företagargrupper för uppsökande verksamhet på arbetsplatser m. m. av Sven Aspling, Helge Karlsson, Doris Håvik, Ralf Lindström, Christer Nilsson, Lars-Åke Larsson och Stig Gustafsson (samtliga s) som ansett att utskottet under 29 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:506, yrkandet 7, gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

10. beträffande medel till anslaget Uppsökande verksamhet på arbetsplatser m. m. av Allan Åkerlind (m) och Blenda Littmarck (m) som ansett att utskottet under 30 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:1240 och med avslag på

Nr 105

Torsdagen den
15 mars 1979

Studiestöd m. m.

propositionens förslag godkände att 25 000 000 kr. av de medel som tillföll statsverket genom vuxenutbildningsavgiften och de inlutna skattemedlen från de beskattade vuxenstudiestöden för budgetåret 1979/80 tillfördes anslaget Bidrag till uppsökande verksamhet på arbetsplatser, m. m.

Till betänkandet hade fogats särskilda yttranden

1. beträffande vuxenutbildningsnämndernas sammansättning av Maj Pehrsson, Gösta Andersson, Elis Andersson, Christina Rogestam och Martin Olsson (samtliga c),

2. beträffande studiestöd till deltagare i studieplansbundna universitets-cirklar av Allan Åkerlind (m), Blenda Littmarck (m) och Christina Rogestam (c).

CHRISTER NILSSON (s):

Herr talman! I sju reservationer vid socialförsäkringsutskottets betänkande nr 16 föreslår den socialdemokratiska utskottsgruppen förbättringar utöver regeringens proposition.

Reservation 3 tar upp timstudiestöd och dagstudiestöd. Vår utgångspunkt är, för att citera den socialdemokratiska motionen med Sven Aspling som första namn, att det "är viktigt att de stöd som tilldelas sökande är av sådan storleksordning att inte stora grupper av ekonomiska skäl uteslås från att utnyttja stödformerna". Mot den bakgrunden föreslår vi att timstudiestödet höjs till 35 kr. i timmen och inkomstbidraget inom dagstudiestödet till 200 kr. per dag och att internatbidraget sätts till 200 kr. per dygn. Våra förslag på den här punkten ligger i linje med de fackliga organisationernas krav och önskemål.

Regeringen föreslår en uppräkningshöjning av timstudiestödet från 25 till 30 kr. per timme, medan CSN har förordat en höjning till 35 kr. CSN:s förslag till höjning är grundat på den genomsnittliga timförtjänsten på LO-SAF-området.

När det gäller vuxenutbildningsavgiften tas den frågan upp i reservationerna 8 och 9. Denna avgift betalas enbart på löntagarnas medel, medan egenföretagarna inte betalar någon avgift. Socialdemokraterna i utskottet kan därför inte acceptera att företagorganisationerna skall få medel via vuxenutbildningsavgiften för information om vuxenstudiestöd och för uppsökande verksamhet på arbetsplatser. De borgerliga partiernas uppfattning innebär att löntagarnas medel förbrukas för företagarnas ändamål.

Jag vill i det här sammanhanget nämna att LO och TCO i ett brev till trepartiregeringen har tagit upp frågan om vuxenutbildningsavgiftens konstruktion. Där säger löntagarorganisationerna bl. a. "att finansieringen av vuxenutbildningsinsatser för andra grupper än löntagare ordnas så att den inte endast drabbar löntagare". Noteras bör att regeringen inte tagit hänsyn till CSN:s utredning om timstudiestöd till egenföretagare och införande av en särskild avgift för denna grupp.

Reservation 2 behandlar fribelopp mot egen inkomst. I dag medger studiemedelssystemet att en studerande under ett kalenderhalvår kan

förtjäna 7 000 kr. utan att studiemedlen reduceras. Inkomsten motsvarar 55 % av basbeloppet. CSN har förslagit en höjning av denna procentsats till 65 %, ett förslag som de fackliga representanterna i CSN:s styrelse givit hög prioritet. Vi föreslår nu en höjning av fribeloppet för egen inkomst till 60 % av basbeloppet per kalenderhalvår för heltidsstuderande och till ett häremot svarande belopp för den som heltidsstuderar kortare tid och för deltidstuderande. Vårt förslag får stor betydelse för deltidstuderande och ger möjligheter till feriearbete, utan att arbetsinkomsten i så fall normalt medför reduktion av studiemedlens totalbelopp.

I reservation 4 föreslås att de som fått förskott på studiemedel och i god tro har förbrukat dessa till sitt uppehälle under studierna, och sedan fått avslag på sin studiemedelsansökan, skall få förskottet omvandlat till återbetalningspliktiga studiemedel. Detta förslag har administrativa fördelar och är gynnsamt för studenterna.

Reservation 1 tar upp det inkomstprövade tillägget inom studiehjälpssystemet. Jag noterar att regeringens förslag till höjning av det inkomstprövade tillägget och av den övre reduktionsgränsen för tillägget överensstämmer med tidigare socialdemokratiska förslag. För att inte effekten av förbättringarna av det inkomstprövade tillägget skall reduceras betydligt, finner socialdemokraterna det nödvändigt att också höja inkomstgränsen för oreducerat tillägg från 38 000 kr. till 41 000 kr. Jag noterar att folkpartiregeringen, som i andra sammanhang gärna talar om marginaleffekter, låter dessa slå igenom just beträffande det inkomstprövade tillägget.

Herr talman! Två borgerliga regeringar har nu lagt fram tre propositioner på det studiesociala området utan att moderaterna och folkpartiet lyckats infria sina vallöften. Jag tänker bl. a. på makeprövningen, maximibeloppet och höjningen av bidragsdelen. Ambitionerna tonades ned när partierna tog plats i kanslihuset. Men sedan moderaterna befriats från regeringsansvaret föreslår partiet en kostnadsökning i storleksordningen 600 milj. kr. för dem som har studiemedel. Jag är övertygad om att både studenterna och allmänheten inser det dubbelspel som moderaterna fört. Tydligare kan inte ett taktiskt spel bedrivas.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna 1, 2, 4, 5, 7, 8 och 9 av herr Aspling m. fl. vid socialförsäkringsutskottets betänkande nr 16.

GÖSTA ANDERSSON (c):

Herr talman! Regeringens förslag på det studiesociala området i årets budgetproposition kännetecknas av två saker. Den ena är en väntan på ett mera långsiktigt förslag från studiestödsutredningen. Den andra är den kärva ekonomiska situationen.

Ett av de viktigaste syftena med det nuvarande studiestödssystemet när det infördes var att göra det möjligt för studerande från familjer med svag ekonomi att bedriva högskolestudier. Studiemedelssystemet skulle på det sättet främja en jämnare rekrytering till högre utbildning för olika socialgrupper. Viss utjämning skedde också under slutet av 1960-talet och i början av 1970-talet. Det råder inget tvivel om att det fortfarande finns en stor social

snedrekrytering. Detta märks redan i gymnasieskolan. Därför är det nödvändigt att studiestödsutredningen nu arbetar snabbt och att man lägger fram ett förslag som på ett helt annat sätt än som i dag är fallet underlättar för elever från ekonomiskt svaga hem att bedriva studier både i gymnasieskolan och vid högskolan.

När det gäller budgetpropositionens förslag i fråga om studiehjälp och studiemedel så delar centern regeringens inställning. De uppräknings som har gjorts kompenserar i stort sett kostnadsutvecklingen. Några genomgripande förändringar har inte gjorts. Vi anser att detta är rimligt med hänsyn till det ekonomiska läget och i väntan på ett mera långsiktigt förslag från studiestödsutredningen. Därtill kommer att den fråga som centern drev särskilt hårt förra året, nämligen frågan om studiestöd till 18-19-åringarna, nu har tagits upp av regeringen i en särskild proposition. Riksdagen kommer att behandla frågan något senare i vår. Det är enligt vår mening positivt att den nu kommer fram till ett avgörande.

I reservationen 6 begär vi från centerns sida i utskottet ett förslag från regeringen om timstudiestöd och dagstudiestöd för icke arbetstagare. Det här är en fråga som har diskuterats länge. Nu finns det förslag från CSN om hur ett dag- och timstudiestöd för icke arbetstagare skulle se ut. Det finns dessutom ett förslag till hur en sådan reform skulle finansieras. Centern beklagar att regeringen inte har lagt fram något förslag i år.

Vi menar att det i dag finns stora grupper som på det här sättet är uteslutna från rätten till timstudiestöd och inkomstbidrag inom dagstudiestödet. Många av dem har ett stort behov av fortsatt utbildning. Dit hör många småföretagare, lantbrukare, fiskare och hemarbetande. Vi menar att det är mycket angeläget att även de här grupperna får en möjlighet att genom ett studiestöd påbörja utbildning. Jag yrkar alltså bifall till reservationen 6.

Frågan om vilka organisationer som skall få bidrag till administration, information om vuxenstudiestöd och uppsökande verksamhet på arbetsplatser har varit ett kärt diskussionsämne i kammaren i många år. Centern har hela tiden hävdat att det är rimligt att Lantbrukarnas riksförbund, Sveriges fiskares riksförbund, Sveriges hantverks- och industriorganisation också bör ha tillgång till de här medlen och att bidragen bör utgå enligt samma grunder för dessa organisationer som för andra fackliga organisationer.

Avsikten med bidraget till uppsökande verksamhet på arbetsplatserna var att öka möjligheterna att den vägen nå människor med kort och bristfällig utbildning och att stimulera dem till studier. Det finns bland lantbrukare, fiskare, hantverkare och hemarbetande många som har kort utbildning och som behöver en puff för att komma i gång med studier precis som när det gäller många andra grupper.

Beträffande finansieringsfrågan vill jag bara säga att det sedan 1976 i jordbruksförhandlingarna görs en viss reglering för sociala avgifter, där intern egenavgift för företagare utgår. Av förhandlingarna värderas f. n. de delar av vuxenstudiestödet som LRF:s medlemmar kommer i åtnjutande av till ca 3 milj. kr. per år. Det utrymmet avstår alltså jordbrukarna från i avtalet med hänvisning till vuxenstudiereformen. I praktiken innebär detta att priset på jordbruksprodukter reduceras i motsvarande mån, vilket kommer konsu-

menterna till godo.

Jag vill också tillägga att LRF i en skrivelse har förklarat sig villigt att höja avräkningsprocenten, om man kom i åtnjutande även av resterande delar av vuxenstudiestödet. Dit hör bl. a. timstudiestödet och inkomstdelen av dagstudiestödet.

Till sist, herr talman, vill jag med några ord beröra det särskilda yttrandet av centerpartisterna i utskottet angående vuxenutbildningsnämndernas sammansättning. Vid riksdagsbehandlingen 1975 av propositionen om den vidgade vuxenutbildningen och studiestöd för vuxna föreslog de tre partierna centern, folkpartiet och moderaterna i en gemensam reservation att vuxenutbildningsnämnden i sin helhet skulle utses av landstinget. Reservanterna ansåg att nämnden då skulle få den sammansättning som rätt speglade regionens befolkningsstruktur och utbildningsbehov. Samtidigt skulle sammansättningen tillgodose de skiftande intressen som fanns inom fackliga organisationer, folkrörelser, näringsliv m. m. Riksdagen beslutade i enlighet med den dåvarande socialdemokratiska regeringens förslag om att fem ledamöter i nämnderna skulle utses av regeringen och representera de fackliga organisationerna och återstående fyra av landstingen.

F. n. arbetar CSN med att se över vuxenutbildningsnämndernas sammansättning. Arbetet beräknas vara färdigt i juni i år. I en centermotion tar vi nu upp kravet på att vuxenutbildningsnämnderna skall utses av landstingen fr. o. m. nästa mandatperiod. Låt mig markera att vi har stått fast vid den här principiella uppfattningen. Med hänsyn till att CSN:s utredningsarbete snart är avslutat är vi beredda att avvakta det förslaget. Vi får med anledning av det förslaget möjlighet att återkomma till frågan om hur nämnderna skall vara sammansatta i fortsättningen.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen 6 och i övrigt till utskottets förslag.

ALLAN ÅKERLIND (m):

Herr talman! I föreliggande betänkande avseende studiestöd under nästkommande budgetår har vi från moderata samlingspartiets sida i huvudsak anslutit oss till utskottsmajoritetens bedömningar. Men på några punkter har vi avvikande uppfattningar, och jag vill här något redovisa dem.

Det gäller först nivån på och konstruktionen av det framtida studiestödet som vi tagit upp i reservationen 3. Studiemedlens totala belopp har inte följt den allmänna standardutvecklingen i samhället. Lönerna för yngre människor har ökat snabbt under de senaste åren. Detta tillsammans med ett skattesystem med höga marginalsatser gör att det inte blir särskilt lockande att med stora uppoffringar genomgå en högre utbildning för att någon gång i framtiden få en högre lön.

I moderata samlingspartiets partimotion understryks också i den här frågan att om man skall förstärka rekryteringen till sammanhållna utbildningar av traditionell typ så är det ofrånkomligt att höja studiemedlens totalbelopp. Därför menar vi att riksdagen bör fastställa en plan för ökning av totalbeloppet. Studiestödsutredningen har räknat fram att om man skall återställa studiemedlens köpkraft till den nivå som de hade när studiemedelssystemet

infördes år 1965 så skulle det krävas en höjning av totalbeloppet från nuvarande nivå, 140 % av basbeloppet, till 150 % av basbeloppet. Om systemet skulle anpassas till den allmänna standardutvecklingen i samhället under den tid som systemet funnits skulle en höjning till 200 % av basbeloppet vara motiverad.

Vi föreslår nu i reservationen 3 med bifall till motion 1225 att riksdagen begär förslag från regeringen till en plan för höjning av studiemedlens totalbelopp, så att det på sikt uppgår till 180 % av basbeloppet.

Christer Nilsson sade att det skulle bli så stora kostnader för moderatförslaget. Men det skulle ju inte genomföras omedelbart utan successivt över flera år enligt en plan.

Vi tror att det är viktigt att snart få en förbättring till stånd. Det är glädjande att utskottsmajoriteten också tycks inse problemet. Visserligen avstyrker man bl. a. moderatmotionen med att hänvisa till studiestödsutredningens arbete, men man uttalar samtidigt att utredningens arbete bör bedrivas skyndsamt, och det är ju ett erkännande av frågans vikt. Vi anser ändå den här frågan så angelägen att vi menar att riksdagen redan nu bör begära förslag från regeringen.

Vi anser också att det är glädjande att inkomstgränsen för makeprövningen planenligt höjs från 300 till 350 % av basbeloppet.

Jag yrkar bifall till reservation 3.

Under anslaget Bidrag till uppsökande verksamhet på arbetsplatser m. m. föreslås i propositionen att anslaget tillförs 30 milj. kr. av vuxenutbildningsavgiften och de influtna skattemedlen från de beskattade vuxenstudiestöden under nästa budgetår. I en motion av Hans Nyhage m. fl. yrkas att anslaget endast skall tillföras 25 miljoner, alltså oförändrat anslag jämfört med innevarande budgetår. Motiveringen är att anslaget förra året höjdes mycket kraftigt och att vi i ett ansträngt budgetläge måste vara återhållsamma med utgifterna.

Vi delar motionärernas uppfattning, och har i reservation 10 föreslagit bifall till motionen.

Vi föreslår att de 5 milj. kr. som därigenom skulle sparas skall innehållas och reserveras. Vi kan alltså inte godta utskottsmajoritetens mening att dessa medel automatiskt måste användas på något annat anslag. Vi menar att det inte skall vara något tvång att använda varje krona till sista öret. Här begär vi därför i det här läget en inbesparing av 5 milj. kr.

Vi anför också i reservationen att det finns anledning att överväga om man kan inordna vuxenstudiestödet och dess administration i det konventionella studiestödssystemet. Detta för att skillnaderna i stödförmåner skall kunna utjämnas och garantier för en så långt möjligt objektiv och rättvis fördelning skapas. Jag yrkar bifall också till reservation 10.

De moderata ledamöterna står bakom det särskilda yttrandet nr 2 angående studieplansbundna universitetscirklar. Bakgrunden är att Inger Lindquist och Ove Nordstrandh har motionerat om att studiemedel skall kunna utgå till studerande som deltar i undervisning som bedrivs av de erkända studieförbunden i form av studieplansbundna universitetscirklar med av universitet anvisade krav och efter fastställt examinationsförfarande. Den främsta

anledningen är att juridikstuderande vid Kursverksamheten vid Göteborgs universitet inte får studiemedel.

Vi har med det särskilda yttrandet velat framhålla vikten av att frågan om studiesocialt stöd till deltagare i dessa cirklar måste få sin lösning inom folkbildningsutredningens arbete.

Till sist vill jag bara säga några ord om den förändring i förhållande till propositionen som utskottet föreslår när det gäller vuxenstudiestödet. Utskottet föreslår i enlighet med motioner från socialdemokraterna och centern att sådant studiestöd skall kunna utgå per dag samt under julferier. Jag vill klart deklarerat att vi moderater inte har känt den minsta entusiasm för det här förslaget, främst därför att det enligt vår uppfattning kommer att leda till mer krångel. Enda anledningen till att vi inte direkt har reserverat oss mot det är att, enligt det föreliggande förslaget, en omfördelning gjorts så att kostnaderna inte skall bli högre genom ändringen utan oförändrade.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till reservationerna 3 och 10, båda undertecknade av de moderata representanterna i utskottet.

CHRISTER NILSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag framhöll i mitt förra inlägg att det finns ett taktiskt drag i moderaternas politik på detta område. Våren 1976 krävde moderaterna att studiemedlens bidragsdel skulle vara 25 % av basbeloppet och att provningen mot makes inkomst och förmögenhet helt skulle slopas. Trots att moderaterna var en dominerande kraft i regeringen Fälldin infriades inte dessa vallöften. Nu när moderaterna på nytt är i opposition lovar Bohmans parti en kostnadskrävande reform, samtidigt som man i andra sammanhang kräver skattesänkningar. Om Gösta Bohman och Allan Åkerlind studerar sitt partitur i den studiesociala debatten, kommer de att finna att det gamla högerpartiet knappast är regeringsdugligt.

ALLAN ÅKERLIND (m) kort genmäle:

Herr talman! En förbättring kommer till stånd genom utskottets förslag beträffande äktamakeprovningen. Förbättringen sker enligt de riktlinjer som tidigare givits. Fribeloppet höjs nu från 300 % till 350 % av basbeloppet. Det är en klar förbättring i enlighet med tidigare planer.

Hur mycket man kan höja på det ena eller andra området beror på en ekonomisk bedömning från år till år. Vi har framlagt våra förslag. Vi vill ha en planerlig höjning av studiemedlen. Den höjningen skall genomföras under ett antal år. Höjningens storlek får varje år bedömas med hänsyn till rådande ekonomiska situation. Att det är nödvändigt att lägga fram en sådan plan med det snaraste om studiemedlen skall kunna följa med i den allmänna kostnadsutvecklingen måste väl även Christer Nilsson erkänna.

CHRISTER NILSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! För moderaternas talesman i denna debatt, Allan Åkerlind, återstår att förklara varför hans parti visar stor återhållsamhet i regeringsställning men lovar reformer utan ekonomisk täckning i opposition. Någon förklaring kommer vi nog inte att få. Att moderaterna ägnar sig åt taktik och

bedriver dubbelspel vill nog Allan Åkerlind inte erkänna. Faktum kvarstår: de frikostiga vallöftena är ännu inte infriade.

ALLAN ÅKERLIND (m) kort genmäle:

Herr talman! Om Christer Nilsson tänker efter, skall han nog komma ihåg den ekonomiska situation som den borgerliga trepartiregeringen fick överta efter socialdemokraterna 1976. I det läget gällde det att få Sverige på fötter, få i gång produktionen och kunna öka exporten. Man måste inrikta sig på detta för att få ekonomiska resurser till förbättringar på andra områden. Man kunde inte göra allt på en gång. Det gällde att städa av det s. k. dukade bord som var dukat på ett sätt som inte var särskilt trevligt utan innebar ekonomiska bekymmer av mycket stora mått. Det fanns vid det tillfället inte pengar till alltför stora reformer. Det vet även Christer Nilsson.

INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Det finns inget så krångligt som det studiesociala systemet med procentsatser, fribelopp, övre och nedre inkomstgränser, återbetalningsregler m. m. Bara från denna synpunkt vore det bra att införa ett enhetligt lättadministrerat studielönssystem som vpk föreslår.

Men det är förstås inte för den administrativa förenklingens skull som vpk vill ha studielön för alla studerande över 16 år. Det är av sociala och ekonomiska rättviseskäl.

Trots att allt fler människor, framför allt unga människor, nu har *formell* rätt till ökad utbildning är den sociala snedrekryteringen till den högre utbildningen och särskilt den längre, sammanhållna utbildningen stor. Detta visar undersökningar gång på gång, t. ex. den av statistiska centralbyrån från 1976, där man konstaterar: Av samtliga akademikerbarn födda under andra hälften av 1940-talet påbörjade uppskattningsvis ca 80 % studier vid universitet och högskolor (av traditionell typ). Motsvarande siffra för arbetarbarn är ca 10 %.

I samma undersökning visar man på den sociala snedrekryteringen till olika typer av utbildning: Olika studieinriktningar har olika social rekrytering. Den största förändringen av den sociala rekryteringen har skett vid de filosofiska fakulteterna, medan rekryteringen till många spärrade utbildningar har varit relativt oförändrad.

Utbildningar med stor andel av barn till akademiker och högre tjänstemän är bl. a. medicinska och tekniska utbildningar. Andelen arbetarbarn är störst vid socialhögskola och ämneslärarutbildning.

Till viss del beror denna snedrekrytering på utslagningen i den grundläggande utbildningen – förskola, grundskola och gymnasieskola –, dels beror den på att barn med akademiskt utbildade föräldrar i sin hemmiljö stimuleras till studier på ett annat sätt än arbetarbarn.

För att ge barnen från arbetarklassen en "andra chans" till universitets- och högskoleutbildning har bestämmelserna om vidgat tillträde tillkommit. Men också denna möjlighet till högre studier har framför allt utnyttjats av andra skikt än arbetarklassen: endast 10 % av dem som fått sådan behörighet till

högre studier kommer från arbetarklassen, och bland samtliga vuxenstudera-
rande är endast några få procent arbetare.

Allt detta visar att den sociala snedrekryteringen fortfarande är kraftig och
att målsättningarna med det nuvarande studiemedelssystemet inte alls har
uppfyllts.

Dagens lånesystem innebär inte enbart att den studerande drar på sig stora
skulder. Under studietiden måste den studerande leva på en standard som
ligger långt under genomsnittet. Dagens maximala studielån, inkl. bidrags-
delen, motsvarar en lön på mindre än 2 500 kr. Studiemedelsbeloppet utgör i
dag 140 % av basbeloppet. Det skulle i dagens läge krävas en höjning av
studiemedlen till 200 % av basbeloppet för att de studerande skulle få del av
samma standardökning som *låginkomsttagare* fått under det årtionde som
studiestödet varit i funktion.

Vi i vpk menar att studiemedlen måste konstrueras på ett sådant sätt att de
följer standardutvecklingen. Bidragsdelen, som aldrig varit fixerad i förhål-
lande till totalbeloppet, har gradvis, trots en del uppjusteringar, minskat från
25 % till 11,8 % av totalbeloppet. Denna minskning innebär ökad skuldsätt-
ning för de studerande. En omedelbar höjning till 25 % av totalbeloppet
skulle återställa standarden till den nivå som var avsedd från början. Det är
det minsta man kan begära.

Rädslan för skuldsättning utgör för många människor ett stort och kanske
ibland avgörande hinder för att skaffa sig högre utbildning. Det visar sig att
kvinnliga studerande är mera oroade än manliga för en studieskuld och att
studerande från socialgrupp 3 är mer oroade än de från socialgrupp 1.

Ett sätt att minska skuldbördan är att höja bidragsdelen till 25 % av
totalbeloppet.

Ett annat sätt att minska skuldbördan är att kraftigt förbättra återbetal-
ningsreglerna. Detta kan göras dels genom att införa studielön för alla
studerande över 16 år, dels genom att förändra återbetalningsreglerna.

Studiemedlen har varit föremål för en i stort sett obruten utredningsverk-
samhet sedan de infördes och man har också genomfört vissa förändringar.
En av de viktigaste var att riksdagen 1976 beslutade att successivt avskaffa
den s. k. äktamakeprövningen. Avvecklingen skulle ske under en treårspe-
riod. I årets budgetproposition har avvecklingen ytterligare förhållats, något
som vpk anser oacceptabelt. Äktamakeprövningen hindrar särskilt kvinnorna
att börja studera som ett första steg på väg till yrkesverksamhet. Vi menar i
vpk att rätten att studera inte skall vara avhängig av makes eller makas
benägenhet att ekonomiskt medverka till studier. Vpk kräver att äkta-
makeprövningen omedelbart avskaffas.

En annan stor orättvisa i det nuvarande systemet är att barn tilläggen är
återbetalningspliktiga och behovsprövade. Enligt den allmänna synen att
staten bör ta ett växande ansvar för kostnaden för barnets uppehälle måste
barn tillägg som icke är återbetalningspliktiga omedelbart höjas till 50 % av
basbeloppet.

Samtliga former av studiehjälp måste, menar vi i vpk, årligen justeras för
att kompensera kostnadsökningar som orsakas av inflationen.

Samtliga förslag till förbättringar av det studiesociala systemet, som vpk föreslår, avvisas av utskottet bl. a. med hänsyn till det statsfinansiella läget. Det innebär att regering och riksdag accepterar den uruselt låga standard som många studerande lever under. Hur skall man som 18–19-åring kunna klara sig på 8 kronor om dagen, eller 208 kr. i månaden? Eller, om man är heltidsstuderande, på 17 500 kr. för ett läsår? De studerande kräver 25 000 kr. Jag tycker det inte är för mycket begärt.

Det är på tiden att regering och riksdag tar ansvar för högskolereformen. De studerande måste få en rimlig levnadsstandard. Genom att kraftigt förbättra de studiesociala villkoren kan man bryta den nu katastrofalt sneda sociala rekryteringen till i stort sett all utbildning. Men för att kunna förändra den ekonomiska situationen för de studerande behövs pengar. Vi kan konstatera att varken utskott eller regering vill bevilja dessa i den utsträckning det behövs.

Herr talman! Jag yrkar bifall till motionen 597.

BRITTA BERGSTRÖM (fp):

Herr talman! Christer Nilsson slutade sitt anförande med att tala om att regeringen inte fullföljer de löften man gav före 1976 års val. När det gäller studiemedel och studiehjälpssystemet vet Christer Nilsson lika väl som jag att det pågår mycket omfattande utredningsarbete. Detta beräknas hålla på hela 1979, och det gör ju att man inte har kommit ut med några genomgripande förslag till förändringar när det gäller studiestödet. Departementschefen säger att han har tagit upp bara sådana förändringar som han anser vara motiverade av kostnadsutvecklingen.

Det sker alltså en del förbättringar i budgetpropositionens förslag. Det utlovas också ytterligare förslag i budgetpropositionen, och för några dagar sedan kom även propositionen om förbättrat studiestöd till 18–19-åringar i gymnasial utbildning.

Jag kommer huvudsakligen att uppehålla mig vid motionsyrkanden som fullföljts i reservationer, och jag börjar, herr talman, genast med att yrka bifall till utskottets hemställan på alla punkter och avslag på de reservationer som finns fogade till betänkandet. Jag skall försöka att utelämnat mycket av detaljer och bara ta upp det som är väsentligt för sammanhanget.

När det gäller det inkomstprövade tillägget har socialdemokraterna föreslagit att den lägre inkomstgränsen skall höjas till 41 000 kr. Utskotts-majoriteten avstyrker detta med hänsyn till det statsfinansiella läget, men man kan också hänvisa till att de här inkomstgränserna brukar ligga på samma nivå som inkomstgränserna för det statliga bostadsbidraget, där budgetpropositionen i annat sammanhang föreslår samma inkomstgräns.

Christer Nilsson nämnde att bland de löften som regeringen inte fullföljt finns äktamakeprövningen i studiemedelssystemet. För budgetåret 1977/78 påbörjades en nedtrappning av den här prövningen. Tyvärr kunde man av ekonomiska skäl inte göra samma sak för innevarande budgetår, men man återkommer ju i budgetpropositionen med en ytterligare förbättring. Där föreslås att fribeloppet för makes inkomst höjs från 300 % av basbeloppet per

kalenderår till 350 %. Men utöver detta föreslår socialdemokraterna en höjning av fribeloppet för den egna inkomsten från 55 % av basbeloppet per kalenderhalvår till 60 %. Det skulle innebära en kostnad på ungefär 14 miljoner, och det avstyrker utskottsmajoriteten.

Beträffande återkrav av studiemedel som utbetalas i förskott och där det visar sig att vederbörande inte är berättigad till studiemedel med så högt belopp som motsvarar förskottet vill socialdemokraterna att detta återkrav skall ske enligt de vanliga återbetalningsreglerna för studiemedel. Vi i utskottsmajoriteten avstyrker detta och hänvisar där till flera skäl. Reglerna för återbetalning måste vara enkla. Hela förskottssystemet bygger på att man har enkla regler att administrera, och om man tillämpar det system som socialdemokraterna föreslår finns det risk för att det kommer ansökningar om studiemedel utan att vederbörande egentligen är berättigad till studiemedel.

Jag tycker också att man i detta sammanhang kan påpeka att den ränta, som tillämpas vid återkrav för felaktigt utbetalt förskott, är lägre än den ränta som tillämpas i övrigt inom studiemedelssystemet.

För tim- och dagstudiestöd har socialdemokraterna också förslag till höjningar utöver vad budgetpropositionen föreslår. De höjningarna skulle innebära betydande minskningar av de olika stöden, och jag vill gärna nämna de siffror som kan vara aktuella. För timstudiestöd skulle den höjning av stödet socialdemokraterna föreslår innebära en minskning av antalet stöd, från i budgetpropositionen beräknade 25 000 till 21 300 och för dagstudiestödet från 16 000 till 12 000. Vi menar i utskottsmajoriteten att det är viktigt att så många som möjligt kan få tillgång till de här stödformerna. Vi menar att budgetpropositionens förslag är rimligt, och vi avstyrker därför det socialdemokratiska förslaget.

Allan Åkerlind berörde frågan om det särskilda vuxenstudiestödet, som jag också vill nämna i detta sammanhang. Där har ett enhälligt utskott – även om Allan Åkerlind gjorde en liten markering för en stund sedan – tillstyrkt det förslag som socialdemokraterna gav beträffande en ändring av reglerna för detta stöd. Det har vi gått med på därför att ändringen innebär inte en minskning av samma omfattning som de förslag som rör tim- och dagstudiestöden. Här skulle minskningen innebära en skillnad mot budgetpropositionens förslag från 14 700 till 14 350.

När det gäller företagarorganisationernas möjligheter att få medel för information om vuxenstudiestöd och uppsökande verksamhet på arbetsplatserna har Gösta Andersson tidigare berört socialdemokraternas motvilja mot detta. Jag vill bara göra tillägget, att vi i utskottsmajoriteten menar att även företagarorganisationerna bör få denna möjlighet, med hänsyn till att både särskilt vuxenstudiestöd och internatbidrag kan utgå även till person som inte är arbetstagare.

I moderaternas partimotion finns ett långtgående förslag, som Allan Åkerlind har redogjort för men som jag inte går närmare in på. Utskottsmajoritetens avstyrkande av detta förslag görs med hänvisning framför allt till de pågående utredningarna om studiestöden. Utredningarna har också i uppdrag

Studiestöd m. m.

att lämna förslag beträffande den framtida nivån på studiestödet. Vi menar att det nu inte är lämpligt att fatta bindande beslut för framtiden.

När det gäller förslaget från moderat håll om besparing i anslaget för uppsökande verksamhet på arbetsplatser – en besparing som i motion och reservation har angetts till fem miljoner – vill jag säga att detta anslag, som bestrids av medel från vuxenutbildningsavgift och de beskattade vuxenstudiestöden, uppgår sammanlagt till 587,3 miljoner. En sådan besparing kan man knappast kalla besparing. Vi menar att det i stället skulle fördelas på andra konton, på andra delar av vuxenstudiestödet. Men det är viktigt att man har medel för denna uppsökande verksamhet och informationen på arbetsplatserna för att de som är berättigade till sådant stöd verkligen skall kunna utnyttja det.

Gösta Andersson sade beträffande reservationen 6 att timstudiestöd och inkomstbidrag borde kunna utgå även till andra än arbetstagare. Det är riktigt att centrala studiehjälpsnämnden har lagt fram ett sådant förslag, men det är kostnadskrävande. Det skulle röra sig om ungefär 23,5 milj. kr., varav, enligt CSN, hälften skulle finansieras skattevägen. Departementschefen har f. n. inte ansett sig kunna ta upp detta förslag, eftersom det skulle bli en belastning på statsfinanserna med ungefär 12 milj. kr. Som tidigare nämnts har frågan om vuxenutbildningsavgift för egenföretagare inte heller lösts. Den finansieringsform som föreslås i motionen tror jag knappast är lämplig. Även om den skulle vara genomförbar, skulle en mycket stor del – sannolikt den största – behöva finansieras skattevägen.

Inga Lantz talade nyss för vänsterpartiet kommunisternas motion 597, och även arbetarpartiet kommunisterna har en omfattande motion, 1633. Dessa motioner knyter an till flera av de områden som jag har berört. Många av förslagen överensstämmer i viss mån med socialdemokraternas förslag, men i vissa fall är de mycket mer omfattande. De avslagsyrkanden som jag har framfört beträffande socialdemokraternas förslag gäller även de senast nämnda motionerna. Därutöver innehåller motionerna från vpk och apk mycket långtgående och kostnadskrävande förslag. Som jag tidigare nämnt pågår ju en omfattande utredning om studiestödet. Ett förverkligande av de här motionsförslagen skulle innebära ett föregripande av denna omfattande utredning. Utskottet har av den anledningen, och även av statsfinansiella skäl, inte kunnat tillstyrka dessa motioner.

CHRISTER NILSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! När man studerar utskottets skrivning och lyssnar till utskottsmajoritetens företrädare i debatten, finner man att det inte finns några bärande motiv för att avslå den socialdemokratiska motionen. Utskottsmajoriteten tycker att propositionen är väl avvägd, men motiverar inte på ett hållbart sätt, varför man har kommit fram till den uppfattningen.

Flera förslag avvisas med hänvisning till statsfinanserna. Om detta vill jag bara säga att det socialdemokratiska budgetalternativet är, nu liksom under regeringen Fälldins dagar, ekonomiskt starkare än regeringens förslag till

statsbudget. Vi har ju ett mindre budgetunderskott.

Inte heller har utskottsmajoritetens företrädare, Britta Bergström, lyckats förklara varför löntagarnas medel skall förbrukas för företagarrändamål. Den borgerliga linjen vore logisk under förutsättning att egenföretagarna hade att erlägga vuxenutbildningsavgift. Att detta inte bara utgör ett budgettekniskt problem visar ju LO:s och TCO:s brev till trepartiregeringen. Man kan ju se en linje i regeringen Fälldins och regeringen Ullstens politik: de borgerliga regeringarna är inte beredda att lyssna till de organiserade löntagarnas synpunkter och önskemål.

Jag delar Britta Bergströms uppfattning att det inte finns förutsättning för någon större reform på det här området förrän utredningen är klar och det finns pengar för reformer. Men när folkpartiet befann sig i opposition ansåg de tre borgerliga partierna att utredningen utgjorde en spärr för reformarbetet.

INGA LANTZ (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag konstaterar att Britta Bergström som utskottets talesman inte är beredd att ta ansvar för de utbildningsreformer som genomförts och inte heller för alla uttalanden man har gjort i denna kammare om att den sociala snedrekryteringen måste brytas. Hade folkpartiet tagit det ansvaret hade man också varit mer välvilligt inställd till de rättmätiga krav som förts fram från de studerande och också från vpk i motionen 597.

Man måste således tycka att det är riktigt och rimligt att studerande skall leva på 17 500 kr. om året. Man måste tycka att det är en rimlig levnadsnivå liksom att de yngre studerande under 20 år fortfarande skall ha 8 kr. om dagen att leva på. Man är inte inom något parti beredd – och det förvånar mig – att ens återställa bidragsdelen till det ursprungliga läget. Den utgjorde 25 % när systemet infördes och är nu nere under 12 %.

Man hänvisar i avslagsyrkandet till att utredning pågår. Det är riktigt, men om man menar något allvar med skolreformer och med tal om att vilja bryta den sociala snedrekryteringen måste man vidta konkreta åtgärder för att bryta den här trenden, som blir allvarligare och allvarligare för varje år som den här frågan diskuteras i riksdagen. Det behövs konkreta åtgärder. Det är nödvändigt att öka studiemedlen i deras helhet men framför allt bidragsdelen. Jag tycker att det är ohållbart att hänvisa till det statsfinansiella läget. I andra sammanhang tillåter man sig att låta miljarderna rulla i gåvor och subventioner till storföretag. Då finns det inget statsfinansiellt läge att hänvisa till!

Sedan vill jag säga några ord om äktamakeprövningen. Det är skandalöst när folkpartiet uttalar sig för den – folkpartiet som i andra sammanhang så väldigt högljutt vurmar för jämställdhet. Det här är väl en jämställdhetsfråga om någon. Ur kvinnoaspekt är det alltså mycket viktigt att få bort den passusen. Man fattade för tre år sedan beslut att den skulle vara borta inom en treårsperiod, men fortfarande förhalar man reformen. Det rimmar illa att folkpartiet – som framställer sig som ett jämställdhetsparti – inte vill lösa den här frågan omedelbart.

BRITTA BERGSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall fatta mig ganska kort. Christer Nilsson menar att våra motiveringar för avslag på socialdemokraternas motion inte är särskilt bra. Han nämnde t. ex. mitt uttalande att förslagen i budgetpropositionen är väl avvägda. När vi har denna statsfinansiella situation f. n. måste vi mycket noga avväga de reformer och förbättringar som görs. Det görs dock vissa förbättringar, men jag har undvikit att räkna upp dem med hänsyn till den sena tidpunkten. Har vi på något ställe sagt att förslaget är väl avvägt menar vi att det är väl avvägt i relation till samhällsekonomin – och det är vårt sätt att uttrycka detta.

Jag vill helt kort säga till Inga Lantz att folkpartiet visst är berett att ta ansvar, men vi har också ansvar för statsfinanserna f. n. Som jag sade nyss måste vi avväga varje förslag. Inga Lantz talar om miljardrullning åt annat håll. Det är faktiskt nödvändigt, det vet Inga Lantz också, att hålla sysselsättningen i gång för att vi över huvud taget skall kunna hålla i gång det studiesociala stödssystemet med de brister det har f. n. Jag skall erkänna att det finns brister, men vi bör avvakta utredningens färdigställande innan vi gör några större förändringar.

INGA LANTZ (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag konstaterar då bara att Britta Bergström inte är beredd att ta ansvar för de studerandes ekonomi utan fortfarande vill att de skall leva på en standard som är helt oacceptabel.

INGER LINDQUIST (m):

Herr talman! I motionen 1978/79:1806 har Ove Nordstrandh och jag hemställt att riksdagen skall uttala att rätt till studiemedel skall tillkomma alla som deltar i undervisning som bedrivs av de erkända studieförbunden i form av studieplansbundna universitetscirkular med av universitetet anvisade lärare och efter fastställt examinationsförfarande.

Utskottet har tyvärr som vanligt avstyrkt bifall till motionen, men jag är i alla fall glad över att Allan Åkerlind, Blenda Littmarck och Christina Rogestam i ett särskilt yttrande gett uttryck för en mer nyanserad uppfattning än utskottet i övrigt.

Bakgrunden till motionen är förhållandena för de juris studerandena i Göteborg. Där har sedan slutet av 1960-talet Stiftelsen kursverksamheten vid Göteborgs universitet gett kurser som ingår i jur.kand.-examen. Undervisningen omfattar nu sedan många år tillbaka samtliga erforderliga ämnen. Intresset för juridikstudier i Göteborg är stort. Det är mellan 300 och 400 studerande som varje termin följer den här undervisningen, och det under stora ekonomiska uppoffringar, eftersom de är förvägrade rätten till studiemedel och måste betala kursavgifter på betydande belopp.

Med hänsyn till det år efter år visade intresset för dessa studier i Göteborg är det anmärkningsvärt att inte något gjorts för att förbättra de studerandes situation. Under de år jag varit i riksdagen har jag så gott som varje år motionerat i den här frågan. Det har gällt att få juridisk fakultet till Göteborg

eller juridisk linje eller att, som nu, få studiemedel till alla dem som läser juridik. Jag har med det fullföljt de ansträngningar som gjorts av tidigare riksdagsledamöter också från andra partier än moderata samlingspartiet. Redan i samband med att Göteborgs högskola med en filosofisk fakultet kom till 1891 var man inne på tanken att en juridisk fakultet därefter var det mest angelägna.

Men ingenting har alltså hänt. Jag tycker att det är oförklarligt att man år efter år sätter käppar i hjulet för alla dem som av skilda skäl vill läsa juridik i Göteborg. Varför skall just dessa studerande i vårt bidragsvilliga land gå miste om förmåner, som utan diskussion tillfaller alla andra studerande? Jag uppfattar utskottets ställningstagande som en ovilja att ställa till rätta – för det kan väl inte vara så att vi sitter fast i en regelbyråkrati där föreskrifter upphört att fylla sitt syfte, nämligen att tjäna människans bästa?

Jag vill inte alls påstå att jag är djupare insatt i den komplicerade utbildnings- och studiebidragspolitiken, men så mycket är helt klart för mig att man inte år efter år kan bortse från ett dokumenterat behov av undervisning och vägra att tillgodose hundratals studerandes berättigade krav på studiemedel. Herr talman! Jag yrkar därför bifall till motionen 1806.

På förslaget av talmannen beslöts att kammarens förhandlingar skulle fortsättas vid ett senare sammanträde.

§ 11 Kammaren åtskildes kl. 23.44.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/ Solveig Gemert